

**T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİM VE SPOR ANA BİLİM DALI**

**ÖZEL GEREKSİNİMLİ SPORCULARIN
SALDIRGANLIK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Behzat BAYRAM

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi İzzet İSLAMOĞLU

SAMSUN
2023

T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİM VE SPOR ANA BİLİM DALI

ÖZEL GEREKSİNİMLİ SPORCULARIN SALDIRGANLIK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Behzat BAYRAM

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi İzzet İSLAMOĞLU

SAMSUN
2023

TEZ KABUL VE ONAYI

Behzat BAYRAM tarafından, **Dr. Öğr. Üyesi İzzet İSLAMOĞLU** danışmanlığında hazırlanan “**ÖZEL GEREKSİNİMLİ SPORCULARIN SALDIRGANLIK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ**” başlıklı bu çalışma, jürimiz tarafından 17.8.2023 tarihinde yapılan sınav sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

	Unvanı Adı Soyadı Üniversitesi Ana Bilim/Ana Sanat Dalı	Sonuç
Başkan	Doç. Dr. Mehmet ÇEBİ Ondokuz Mayıs Üniversitesi Antrenörlük Eğitimi Ana Bilim Dalı	☒ Kabul ☐ Ret
Üye	Dr. Öğr. Üyesi İzzet İSLAMOĞLU Ondokuz Mayıs Üniversitesi Antrenörlük Eğitimi Ana Bilim Dalı	☒ Kabul ☒ Ret
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Ekrem AKBUĞA Giresun Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı	☒ Kabul ☐ Ret

Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen ve yukarıda adları yazılı jüri üyeleri tarafından uygun görülmüştür.

Prof. Dr. Ahmet TABAK
Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Hazırladığım Yüksek Lisans tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin Kaynaklar'da gösterilenlerden oluştuğunu, her unsurun enstitü yazım kılavuzuna uygun yazıldığını ve TÜBİTAK Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Yönetmeliği'nin 3. bölüm 9. maddesinde belirtilen durumlara aykırı davranılmadığını taahhüt ve beyan ederim.

Etik Kurul Gerekli mi ?

Evet ☒ (Gerekli ise ekler kısmına ekleyiniz)

Hayır ☐

17 /08/ 2023
Behzat BAYRAM

TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYANI

Tez Başlığı: ÖZEL GEREKSİNİMLİ SPORCULARIN SALDIRGANLIK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışması için şahsım tarafından 31/07/2023 tarihinde intihal tespit programından alınmış olan özgünlük raporu sonucunda;

Benzerlik oranı : % 18

Tek kaynak oranı : % 3 çıkmıştır.

... /... / 2023
Dr. Öğr. Üyesi İzzet İSLAMOĞLU

ÖZET

ÖZEL GEREKSİNİMLİ SPORCULARIN SALDIRGANLIK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

Behzat BAYRAM

Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans, Ağustos/2023

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi İzzet İSLAMOĞLU

Bu araştırmada, özel gereksinimli ve sağlıklı sporcuların saldırganlık ve öfke düzeylerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın örneklemini özel gereksinimli olan 300 sporcu ile 150 sağlıklı sporcu oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Gürbüz vd., (2019) tarafından geliştirilen “Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği” kullanılmıştır. Tüm analizler SPSS 25.0 programında ve 0.05 anlamlılık düzeyinde gerçekleştirildi. Sağlıklı sporcuların cinsiyet değişkenine göre saldırganlık ve öfke alt boyutunda anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$). Özel gereksinimli sporcuların cinsiyet değişkenine göre öfke düzeylerinde anlamlı farklılık bulunmamış, ancak saldırganlık alt boyutunda ise anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p<0.05$). Özel gereksinimli ve sağlıklı sporcularda yaş değişkenine göre öfke düzeylerinde anlamlı farklılık bulunurken, saldırganlık düzeylerinde anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$). Sağlıklı sporcularda anne mesleği değişkenine göre öfke düzeylerinde anlamlı farklılık bulunurken ($p<0.05$), saldırganlık düzeylerinde anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$). Özel gereksinimli sporcularda ise anne mesleği değişkenine göre saldırganlık ve öfke düzeylerinde anlamlı farklılık görülmemiştir ($p>0.05$). Özel gereksinimli ve sağlıklı sporcularda baba mesleği, kardeş sayısı, baba eğitim ve anne eğitim değişkenlerine göre saldırganlık ve öfke düzeylerinde anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$). Cinsiyet, yaş ve eğitim durumu değişkenlerine göre sporcular ile özel gereksinimli sporcular arasında saldırganlık ve öfke düzeylerinde anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p>0.05$). Sonuç olarak, cinsiyetin özel gereksinimli sporcularda saldırganlık düzeylerini etkilediği, bunun yanında yaşın özel gereksinimli ve sporcuların öfke düzeylerini etkilediği görülmüştür. Özel gereksinimli ailelere psikolojik destek sağlanması önerilmektedir.

Anahtar Sözcükler: Öfke, Engelli Sporcu, Saldırganlık

ABSTRACT

EXAMINATION OF AGGRESSION LEVELS OF SPECIAL NEEDS ATHLETES

Behzat BAYRAM

Ondokuz Mayıs University

Institute of Graduate Studies

Department of Physical Education and Sports

Master, August/2023

Supervisor: Assist. Prof. Dr. İzzet İSLAMOĞLU

In this study, it was aimed to examine the aggression and anger levels of special needs and healthy athletes. The sample of the study consists of 300 athletes with special needs and 150 healthy athletes. "Aggression and Anger Scale in Sports" developed by Gürbüz et al., (2019) was used as a data collection tool in the research. All analyzes were performed in SPSS 25.0 program and at a significance level of 0.05. There was no significant difference in aggression and anger sub-dimensions according to the gender variable of healthy athletes ($p>0.05$). There was no significant difference in the anger levels of the athletes with special needs according to the gender variable, but a significant difference was found in the aggression sub-dimension ($p<0.05$). While there was a significant difference in anger levels according to age variable in healthy and special needs athletes, no significant difference was found in aggression levels. While there was a significant difference in anger levels in healthy athletes according to the mother's occupation variable ($p<0.05$), no significant difference was found in aggression levels ($p>0.05$). There was no significant difference in aggression and anger levels in athletes with special needs according to the mother's occupation variable ($p>0.05$). There was no significant difference in aggression and anger levels according to father's occupation, number of siblings, father's education and mother's education variables of athletes with special needs and healthy athletes ($p>0.05$). No significant difference was found in the levels of aggression and anger between athletes and athletes with special needs according to gender, age and educational status variables ($p>0.05$). As a result, it was observed that gender affects the aggression levels of athletes with special needs, while age affects the anger levels of athletes with special needs. It is recommended to provide psychological support to families with special needs.

Keywords: Anger, Disabled Athlete, Aggression,

ÖN SÖZ VE TEŞEKKÜR

Öncelikle yüksek lisans sürecimde ve “Özel gereksinimli sporcuların saldırganlık düzeylerinin incelenmesi” başlıklı tez çalışmamın her aşamasında değerli görüş ve önerileriyle beni yönlendiren ve yol gösteren danışmanım Dr. Öğr. Üyesi İzzet İSLAMOĞLU’na, çalışmamı yürütürken öğretilerinden azami derecede istifade ettiğim Prof. Dr. Murat ELİÖZ’e ve deneyimlerini her daim benimle paylaşan değerli arkadaşım Dr. Öğr. Üyesi Coşkun YILMAZ’a saygı ve teşekkürlerimi sunarım. Son olarak tüm bu süreçte her daim arkamda olduklarını hissettiren, desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen, sabırla çalışmalarımı tamamlamam için güç veren, çoğu zaman ihmal etmek zorunda kaldığım değerli eşim ve aileme teşekkür ederim.

Behzat BAYRAM

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL VE ONAYI	i
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI	ii
TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYANI	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR	v
İÇİNDEKİLER	vi
ŞEKİLLER DİZİNİ	vii
TABLolar DİZİNİ	viii
1. GİRİŞ	1
2. KURAMSAL ÇERÇEVE	5
2.1. Saldırganlığın Tanımı	6
2.1.1. Sporda Saldırganlık	8
2.1.2. Saldırganlığın Sebep ve Türleri	9
2.1.3. Saldırganlık ve Şiddet	11
2.1.4. Sporda Saldırganlık ve Şiddet	12
2.2. Özel Gereksinim Kavramı	15
2.2.1. Beden Eğitimi ve Özel Gereksinimli Sporcular	16
2.2.2. Özel Gereksinimli Sporcular	18
3. YÖNTEM	20
3.1. Araştırma Modeli	20
3.2. Evren ve Örneklem	20
3.3. Veri Toplama Aracı	20
3.4. İstatistik Yöntem	21
4. BULGULAR	22
5. TARTIŞMA	29
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	34
6.1. Sonuç	34
6.2. Öneriler	35
KAYNAKÇA	37
EKLER	42
ÖZGEÇMİŞ	45

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1. Dünya Sağlık Örgütüne göre saldırganlığın sonucu olan şiddetin türleri.....	12
Şekil 2.2. Özel gereksinim ve kaynağı.....	17

TABLolar DİZİNİ

Tablo 2.1. Özel Gereksinimli Öğrenciler İçin Örnek Ders (Seçmeli Havuz) Tablosu	19
Tablo 4. 1. Cinsiyete göre dağılım.....	22
Tablo 4. 2. Yaşa göre dağılım	22
Tablo 4. 3. Kardeş sayısına göre dağılım.....	23
Tablo 4. 4. Eğitime göre dağılım	23
Tablo 4. 5. Anne mesleğine göre dağılım	24
Tablo 4. 6. Baba mesleğine göre dağılım.....	24
Tablo 4. 7. Anne eğitimine göre dağılım	25
Tablo 4. 8. Ailede başka spor yapana göre dağılım	25
Tablo 4. 9. Baba eğitimine göre dağılım.....	26
Tablo 4. 10. Saldırganlık öyküsüne göre dağılım	26
Tablo 4. 11. Cinsiyete göre sporcu ve özel gereksinimli sporcuların saldırganlık ve öfke düzeylerinin karşılaştırılması.....	27
Tablo 4. 12. Yaşa göre sporcu ve özel gereksinimli sporcuların saldırganlık ve öfke düzeylerinin karşılaştırılması.....	27
Tablo 4. 13. Eğitim durumuna göre sporcu ve özel gereksinimli sporcuların saldırganlık ve öfke düzeylerinin karşılaştırılması.....	27

1. GİRİŞ

Spor aktivitelerinin çocukların beden ve ruh sağığına olan faydaları iyi bilinmektedir. Fiziksel ve biyomekanik gelişim üzerindeki olumlu etkilerinin yanı sıra, alışkanlıkların, benlik saygısının, duygu düzenlemenin, kaygının geliştirilmesi üzerindeki etkileri de kanıtlanmıştır (Hudin vd, 2020).

Sporda şiddetle ilgili ifadeler genellikle kafa karıştırıcıdır çünkü çok çelişkilidir. Bazı insanlar şiddetin birçok oyunun doğasında var olduğunu söylerken, diğerleri şiddetin herhangi bir biçimde oyunların dinamiklerini yok ettiğini söylüyor. Bazı insanlar spordaki şiddetin toplumdaki erkekler arasındaki doğal eğilimleri yansıttığını söylerken, diğerleri erkeklerin sporda şiddeti fiziksel büyüklük ve gücün başkaları üzerinde iktidarı sürdürmek için meşru bir temel olduğu fikrini desteklemek için kullandığını öne sürmektedir. Bazıları sporda şiddetin tahammül edilemez boyutlara ulaştığını söylerken, diğerleri bunun bir zamanlar olduğu kadar yaygın veya vahşi olmadığını söylemektedir (Irawan, 2014).

Saldırganlık ve öfkenin genellikle saldırgan davranışa neden olan bir dürtü veya itici güdü olarak kabul edilen saldırganlıkla ilişkili olduğu düşünülür. Canlı varlığına yönelik tehditler söz konusu olduğunda organizma, yaşamını korumak için gerekli bir dürtü olarak kabul edilen öfke duygusunu geliştirir. Bu temel dürtü, sosyal ilişkiler zaman içinde gelişse bile hala mevcuttur. Öfke duygusu, psikolojide özel bir ilgi konusudur ve günlük yaşamda ortaya çıkar. Rekabet ve rekabet, saldırganlık ve öfke gerektirir, bu nedenle, yüksek profesyonellik ve finansal sorunlardan gelişen sporda, saldırganlık ve öfke ile motivasyon, birkaç on yıl boyunca spor psikologları için çekici konular olmuştur (Balcıoğlu vd., 2016).

Şiddet, özellikle saldırganlığın fiziksel bileşenine atıfta bulunur. Sporun kuralları dahilindeki son derece rekabetçi davranıştan ziyade, sporun rekabet hedefleriyle doğrudan ilgili olmayan ve bu nedenle sporun kuralları dışındaki kontrolsüz saldırganlık olaylarıyla ilgili zarar verici davranış olarak tanımlanır. Başka bir deyişle, şiddet, fiziksel olarak uygulanan düşmanca ve yasadışı saldırgan eylemlerle eşittir (Tenenbaum vd., 1997).

Latin Amerika da dahil olmak üzere Avrupa ülkelerinde sıklıkla ortaya çıkan sporda, özellikle spor futbolunda şiddet sorunu, zaten ciddi bir şekilde ele alınması

gereken bir sosyal sorundur, özellikle seyircilerin gösterdiği kötü davranış için kalabalığı dahil etmek, bunlar genellikle toplumda düzensizliğe ve huzursuzluğa neden olmuştur. Futbolda şiddet eylemi, futbolun kendi çağından beri meydana geldi, bu nedenle genel insanlar futboldaki şiddet sorununun tuhaflığını hissetmedi. Bu nedenle, çoğu insan zaten şiddet içeren futbol seyircisi sorununu bir oyunda sıklıkla meydana gelen bir sorun olarak görmektedir (Irawan, 2014).

Saldırganlık ve öfke ile ilgili yapılan çalışmalarda genel olarak elde edilen sonuçlar, bireylerin sahip oldukları engel ya da olumsuz durumların saldırganlık ve öfkeleri arttırdığı yönündedir (Öğretir-Özçelik, 2017; Bacıoğlu ve Özdemir, 2012; Deffenbacher, 2011; Archer, 2004).

Literatürde özel gereksinimi olan bireylerin saldırganlık ve öfke düzeylerine yönelik yapılan çalışmalarda, belirli bir demografik özelliğin öfke ve şiddeti arttırdığına yönelik kesin bir çizgi çizmek mümkün değildir (Rose ve Gerson, 2009; Hagiliassis vd., 2005; Rose ve West, 1999). Bir bireyin engelli olması, günlük yaşamında sağlıklı bireylerin yapabildiği birçok eylemi yerine getirmemesine yol açmaktadır. Bu durum bireylerde ciddi bir öfkeye sebep olabilmektedir. Bu konuda literatürdeki çalışmalarda genellikle engelli olma durumunun öfkeyi arttırdığı yönünde sonuçların rapor edildiğini ifade etmek mümkündür. Bu öfke türü bireyin o engele sahip olduğu şeklinde, o engelin neden olduğu, bir şeyleri yerine getirememe şeklinde de kendisini gösterebilmektedir (Hariri, 2009; Kızmaz, 2006; Archer ve Haigh, 1997; Eken, 1996). Fakat sporun özel gereksinimli bireylerde duygusal zekalarını geliştirdiği, sosyalleştirdiğini, öfke düzeylerini kontrol altına aldıkları, mental iyi oluşlarını iyileştirdiği, özgüven düzeylerini artırdığı, bilişsel esnekliklerini geliştirdiği, toplumsal hayata kazandırma gibi birçok işlevinin olduğu bilinmektedir (Şahin vd., 2023; Yavuz, 2019; Dalbudak, 2019; Kul vd., 2011; Demirdağ, 2010). Sporda saldırganlık ve öfke ile özel gereksinim bir arada değerlendirildiğinde, literatürde sağlıklı bireyler ile kıyaslanmasının yapıldığı çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu araştırmada, özel gereksinimli ve sağlıklı sporcuların saldırganlık ve öfke düzeylerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

1.1. Problem Durumu

Araştırmada aşağıdaki problem cümlesine yanıt aranmıştır:

Özel gereksinimli ve sağlıklı sporcuların saldırganlık ve öfke düzeyleri ne durumdadır?

Bu problem cümlesine bağlı olarak,

Özel gereksinimli ve sağlıklı sporcuların cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, eğitim durumu, anne-baba mesleği, anne-baba eğitim durumu, ailede spor yapma durumu ve saldırganlık öykü durumuna göre saldırganlık ve öfke düzeylerinde anlamlı farklılık var mıdır? alt problemlerine yanıt aranmıştır.

1.2. Hipotezler

Araştırmada aşağıdaki hipotezler test edilmiştir:

1. H1: Özel gereksinimli ve sağlıklı sporcuların cinsiyete göre saldırganlık ve öfke düzeylerinde anlamlı farklılık vardır.
H0: Özel gereksinimli ve sağlıklı sporcuların cinsiyete göre saldırganlık ve öfke düzeylerinde anlamlı farklılık yoktur.
2. H1: Özel gereksinimli ve sağlıklı sporcuların yaşa göre saldırganlık ve öfke düzeylerinde anlamlı farklılık vardır.
H0: Özel gereksinimli ve sağlıklı sporcuların yaşa göre saldırganlık ve öfke düzeylerinde anlamlı farklılık yoktur.
3. H1: Özel gereksinimli ve sağlıklı sporcuların kardeş sayısı durumu göre saldırganlık ve öfke düzeylerinde anlamlı farklılık vardır.
H0: Özel gereksinimli ve sağlıklı sporcuların kardeş sayısı durumu göre saldırganlık ve öfke düzeylerinde anlamlı farklılık yoktur.
4. H1: Özel gereksinimli ve sağlıklı sporcuların eğitim durumuna göre saldırganlık ve öfke düzeylerinde anlamlı farklılık vardır.
H0: Özel gereksinimli ve sağlıklı sporcuların eğitim durumuna göre saldırganlık ve öfke düzeylerinde anlamlı farklılık yoktur.
5. H1: Özel gereksinimli ve sağlıklı sporcuların anne meslek durumuna göre saldırganlık ve öfke düzeylerinde anlamlı farklılık vardır.
H0: Özel gereksinimli ve sağlıklı sporcuların anne meslek durumuna göre saldırganlık ve öfke düzeylerinde anlamlı farklılık yoktur.
6. H1: Özel gereksinimli ve sağlıklı sporcuların baba meslek durumuna göre saldırganlık ve öfke düzeylerinde anlamlı farklılık vardır.

- H0: Özel gereksinimli ve sağlıklı sporcuların baba meslek durumuna göre saldırganlık ve öfke düzeylerinde anlamlı farklılık yoktur.
7. H1: Özel gereksinimli ve sağlıklı sporcuların anne eğitim durumuna göre saldırganlık ve öfke düzeylerinde anlamlı farklılık vardır.
H0: Özel gereksinimli ve sağlıklı sporcuların anne eğitim durumuna göre saldırganlık ve öfke düzeylerinde anlamlı farklılık yoktur.
8. H1: Özel gereksinimli ve sağlıklı sporcuların baba eğitim durumuna göre saldırganlık ve öfke düzeylerinde anlamlı farklılık vardır.
H0: Özel gereksinimli ve sağlıklı sporcuların baba eğitim durumuna göre saldırganlık ve öfke düzeylerinde anlamlı farklılık yoktur.
9. H1: Özel gereksinimli ve sağlıklı sporcuların ailesinde spor yapma durumuna göre saldırganlık ve öfke düzeylerinde anlamlı farklılık vardır.
H1: Özel gereksinimli ve sağlıklı sporcuların ailesinde spor yapma durumuna göre saldırganlık ve öfke düzeylerinde anlamlı farklılık vardır.
10. H1: Özel gereksinimli ve sağlıklı sporcuların saldırganlık öyküsü durumuna göre saldırganlık ve öfke düzeylerinde anlamlı farklılık vardır.
H0: Özel gereksinimli ve sağlıklı sporcuların saldırganlık öyküsü durumuna göre saldırganlık ve öfke düzeylerinde anlamlı farklılık yoktur.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

Genel olarak insanlar spora ilgi duymakta ve boş zamanlarını geçirdikleri hobinin yanı sıra spora hayatlarında önemli bir yer vermektedir. Medya ise diğer alanlarda olduğu gibi televizyon, radyo ve internet gibi kitle iletişim araçları aracılığıyla sporu tüm kesimlere ulaştırmaktadır. Medyanın toplum üzerinde etkisi olduğu ve insanın duygu, düşünce ve davranışlarının şekillenmesinde önemli bir rol oynadığı bilinse de bu iletişimin hem olumlu hem de olumsuz yanları olabilir. Ancak medyanın yayınladığı mesajlardaki şiddetin dozunun kamuoyunu bilgilendirirken ayarlanıp ayarlanmadığını söylemek güçtür. Günümüzde medyada şiddet bir araç olarak kullanılmakta ve şiddet içermeyen haberlerin haber sayılmadığı durumlar bulunmaktadır (Mil ve Şanlı, 2015).

Saldırganlık ve şiddet, insan psikolojisinin bir parçasıdır ve bunların özü, sosyal bireylerin doğasına işlenmiştir. Bu olgu çoğu zaman günlük hayattaki etkileşimlerimiz sırasında bireysel farklılıklar şeklinde yansımaktadır. Bu bir yandan kibar, itaatkar, ilgili, hoşgörülü ve uyumlu bir davranışken, diğer yandan zalim ve saldırgan bir davranıştır ki bu da katılımcıların, seyircilerin, yöneticilerin tepkilerinde eşit derecede gözlemlenebilir. Bu uyarının birkaç nedeni vardır ve bunlar hakemin kararı, rakibin baskın performansı, rakibin kendi tarafının performansını engelleyen herhangi bir hareketi veya jesti vb. olabilir. Spor sosyologları, sporun ve rekreasyonun iyi huylu ruhuna tamamen aykırı oldukları için saldırganlık ve şiddet olgusunun zararlı etkilerinden duydukları endişeyi her zaman dile getirmişlerdir (Marwat vd., 2022).

Toplumda çok yaygın bir kavram olarak ifade edilen şiddet kavramının sporla birlikte kullanılması aslında çok doğru görünmemektedir. Spor performansları amaçlı veya boş zaman bölümleri ya da eğlenme amaçlı yapılmaktadır. Eğlence içinde bir kavram barındıran şiddet kavramıyla birlikte düşünülmemesi gerekmektedir. Ancak günümüzde bunun pek mümkün olmadığı görülmektedir (Aslan, 2021).

Başarı olgusunun yer aldığı spor müsabakaları, kazanma isteğini de en üst düzeye çıkarır. Mücadelenin, gerilimin, heyecanın ve gerilimin üst düzeyde olduğu spor müsabakalarında kişisel ya da toplumsal şiddet olayları sıklıkla yaşanmaktadır. Spor faaliyetinin küresel sermaye yapısında karlı bir alan olması, sporu sadece eğlence değil, ticari bir faaliyet haline de getirmiştir. Bu ticaret platformunun kendi dili,

göstergeleri ve yapısı vardır. İzleyicilere ve hayranlara parlak bir pakette sunulan bu dünyada elbette ki kâr her şeyden önce gelmektedir (Aslan, 2021).

2.1. Saldırganlığın Tanımı

Eski toplumlarda saldırganlık uyumsal bir davranış olarak görülmektedir. Erkekler karşı cinsi, yiyeceği ve diğer kaynakları elde etmek için saldırganlığı kullanır; kadınlar çocuklarını korumak ve kaynak elde etmek için agresif davrandılar. Ancak insanlar sosyalleşmeye başladıkça saldırgan davranışlar başka amaçlar için kullanılmaya başlandı. Günümüzde saldırganlık uygunsuz ve yıkıcı davranış olarak bilinmekte ve saldırganlığın saldırganlığa neden olduğu ve saldırganlığın çözdüğünden daha fazla soruna neden olduğu görülmektedir. Bu konuda pek çok araştırmacı insanların neden saldırgan davrandığını ve saldırganlığı etkileyen faktörlerin neler olduğunu araştırmaya başlamıştır (Bayrak, 2011).

Saldırganlığın diğer ifadesi olan şiddet, eylemin ya da gücün ya da gücün değerlendirilmesi, sert davranmak ve sert davranmak, kaba kuvvete başvurmak. Şiddet konusunda farklı görüşler var. Şiddet yalnızca yaralamak veya yaralamak için kullanılan kaba kuvvet değildir, aynı zamanda bu gücün başkalarının bazı haklarını haksız yere ele geçirmek veya mahrum bırakmak için kullanılması olarak da tanımlanır. Şiddet, herhangi bir kişi, grup veya örgütlü varlığın, bir birey veya topluluğun fiziksel ve manevi bütünlüğüne, mülküne, kültürel veya sembolik değerlerine verdiği zarar veya fiziksel veya psikolojik acıdır (Mil ve Şanlı, 2015).

Kişilerarası ilişkilerde sözlü ya da fiziksel, savaş ya da katliam şeklinde olan saldırganlık, dünya tarihi kadar eskidir. Sporda, ekonomik rekabette, ulusal savunmada ve siyasette sosyal olarak kabul edilebilir saldırganlık biçimleri de vardır. Sürekli değişen dünya koşullarına bağlı olarak insanlarda saldırganlığa neden olan faktörler, saldırganlık türleri ve saldırganlık biçimleri değişmektedir (Başegmez ve Özerk, 2021).

Saldırganlık tanımına giren diğer kavramlar arasında intihar, medya şiddeti, aile içi şiddet vb. yer almakta ve tartışmalı konularda verilen yargılar ağırlıklı olarak psikolojik ve ahlaki sorunların yanı sıra sosyo-politik nedenleri içermektedir. Hangi disiplin bakış açısıyla anlatılmaya çalışılırsa çalışılsın, çağımızın en önemli meseleleri aslında aynı dünyada yaşayan insanlar olarak birbirimize karşı davranışlarımız

açısından ahlakidir. Bu, her şeyin temelidir. İnsan durumunun incelenmesine ilişkin açıklamalar, bütünleştirici çıkarımlarla değer kazanabilir. Bilim dalları daha çok insanlığın sorunları üzerinde çalışır. Bir yandan eski kavramlarla ilgili fikirler derinleşirken, diğer yandan yeni kavramlar geliştiriliyor. Birçok insan davranışı bu şekilde tanımlanmadan ve kavramsallaştırılmadan insanın yıkıcılığı ve saldırganlığı hakkında bilgi vermek mümkün değildir (Yavuzer, 2013; Coakley, 2007).

Saldırganlık ve öfkeyi tetikleyen ve öfkenin dışavurumunu etkileyen biyolojik yapıyı, bireyin mantıksal ve akıl dışı inançlarını ve aile, toplum, kültür gibi çevresel faktörleri bilmektir. İnsanlar ancak öfkelerini kabul ettiklerinde, incinmelerini bırakabilir ve bunu kendileri için yapıcı bir şekilde ifade edebilirler. Doğal bir insan sevgisi olan öfke, yapıcı bir şekilde ifade edilebildiği ve kabullenilebildiği ölçüde sağlıklıdır. Çünkü öfkesini tanıyan bireyin aslında kendini tanıdığı söylenebilir (Balcıoğlu vd., 2016; Denson vd., 2006).

Şiddet, bir saldırganlık türü ve aşırı derecede saldırgan davranış olarak tanımlanır. Burada, tüm saldırgan davranışların şiddet içermeyeceğinden bahsedilmektedir. Şiddet, bireyin yaşadığı olgunun yoğunluğunu ve bunun sonucunda verilen tepkilerdeki aşırı duygusal durumu, sertliği, kabalığı ve ani hareketleri karakterize eder. Şiddet; saldırgan davranışlar, kaba ve kaba kuvvet, fiziksel gücün kötüye kullanılması, taş, sopa, ateşli silah, bıçak ile her türlü saldırı, sakatlama, öldürme, yakma, soyma, yok etme, yok etme ve bireye zarar veren eylemleri içerir. Şiddet, modern çağda bireyselleşmenin ve kimliğin öncelikli konusu haline gelmiştir. Ancak politikaların etkinliği ve kapsamının genişliği karşısında kişi ve grupların kendilerini yeterince özgürce ifade edememeleri sonucunda şiddet olayları patlak vermektedir (Mil ve Şanlı, 2015; Dias vd., 2012; Guilbert, 2006).

Saldırganlık ve insanın yıkıcı doğası hakkındaki teorik görüşler, beklentilerimizi bir dereceye kadar haklı çıkarıyor. Aslında benliği baltalayan faktörlerin kaynağı derindir ama toplumun yarattığı durum ve koşulları da hesaba katmak gerekir. Şu ana kadar Fromm'un açıklamaları çok öğretici oldu. Adorno ise uzlaşmaz bir dünyayla uyum bahanesiyle artan baskılara yol açan eğilimlerden bahseder. Uyumun bedeli artan baskı, artan hoşgörüsüzlük ve süper ego'dur. Katı bir süper ego şiddete neden olabilir. Adorno, otoriter kişilik teorisinde ırkçılığa yol açan katı benlik yapılarını açıklıyor. Kendi yazdığı bir makalede otoriter kişilik yapısını manipülatif kişilik olarak

adlandırmıştır. Bu kişiliklerin ayırt edici özellikleri aşağıda listelenmiştir: organizasyon takıntısı, doğrudan insan deneyimi elde edememe, duygusal katılık, aşırı gerçekçilik. Bu insanlar dünyayı olduğu gibi düşünemezler, farklı olmasını da isteyemezler (Yavuzer, 2013; Kavussanu vd., 2009).

Saldırganlık ve şiddet eyleminin ortaya çıkmasına neden olan çeşitli faktörler vardır, örneğin sosyal ve kültürel geçiş sorunu toplumdaki normlara zarar vermiştir. Topluluk geleneğinin azalan biçimleriyle birlikte, yeni grup yaşamı biçimleri de dahil olmak üzere yeni kimlik kaynakları aranmaya başlandı. Geleneksel topluluk biçimlerinin düşüşüyle birlikte, yeni topluluk yaşamı biçimleri de dahil olmak üzere yeni kimlik kaynakları ortaya çıkmıştır (Irwan, 2014).

2.1.1. Sporda Saldırganlık

Özünde saldırganlık, öncelikle bireyin zaman içinde sosyal çevresiyle etkileşiminin sonucu olan öğrenilmiş bir davranıştır. Saldırganlık, bir sporcunun saldırgan davranışı pekiştirmek için genelleştirilmiş beklentilerinin yüksek olduğu ve ödülün değerinin cezanın değerinden daha ağır bastığı sporlarda ortaya çıkar. Durumla ilgili beklentiler, saldırganlık sergilemek için uygun bir zaman olarak kabul edilip edilmemesi açısından da sporcuyla etkiler (Tenenbaum vd., 1997; Brewer ve Crano, 1994).

Spor ilk ortaya çıktığında şiddetten uzak durabilmiş ancak zamanla sporda rekabet, güç, hırs, para, kaybetme ve kazanma gibi çeşitli unsurlar ortaya çıkmıştır. Bu unsurların yanı sıra şiddet kavramı da ister istemez sporun içine girmiştir. Şiddet olaylarının kaçınılmaz hale gelmesi, başlangıçta gerekli olmayan birçok kuralın ve yaptırımın zamanla spor müsabakalarına dahil edilmesini zorunlu kılmıştır (Aslan, 2021; Thirer, 1993).

Saldırganlık, bir kişiye veya kişilere fiziksel zarar veya zihinsel sıkıntı vermeyi amaçlayan herhangi bir kişilerarası davranıştır. Spor bağlamında, saldırganlık kışkırtılmamış fiziksel veya sözlü saldırı olarak, saldırganlık ise böyle bir saldırı gerçekleştirme niyeti olarak tanımlanabilir. Saldırganlık aynı zamanda "başka bir kişiye veya kendine psikolojik veya fiziksel zarar verme potansiyeline sahip açık bir sözlü veya fiziksel eylem" olarak tanımlanır (Krishnaveni ve Shahin, 2014; Pipe, 1993; Anshel, 1990).

Sporda meydana gelen şiddet, Roma döneminden beri kayıtlara geçmiştir, ancak seyircide meydana gelen şiddet, bu kez futbol sporlarında meydana gelen davranış şiddeti ile hala karşılaştırılmaz. Futbolda gelişiminin başlangıcındaki şiddet, orta çağda köylüler arasında meydana gelen, rakip grupların deriden yapılmış topu bir grup rakip tarafından korunan bir yere taşımak zorunda kaldıkları bir kavgadır. Modern profesyonel futbol sporunun formu 1840 civarında yaratıldı. İlk başta futbol sporu icat edildi, şiddet kullanımı ile rekabet zaten tanındı, bu nedenle 1880 civarında, genellikle seyircilerin dahil olduğu şiddet olayları ortaya çıkmıştır. Sporda şiddet genel kalıbı takip ediyor gibi görünmektedir. Modeli sistematik olarak tanımlamak çok zor olsa da, daha fazla veri şiddet eylemine yol açan spor aktivitesinin oldukça ciddi olduğunu göstermektedir. Kuralların değiştirilmesi, kuralların tutarlı olmayan şekilde uygulanması ve sporun kural ihlali olarak kabul edildiğine dair birçok gerçek resmi olarak kaydedilmemiştir (Irawan, 2014; Bandura, 1973).

Sporun temelinde mübadele, dayanışma, saygı, sevgi, kardeşlik ve dostluk gibi bazı değerlerin olması gerekirken, başta futbol olmak üzere hemen hemen tüm spor dallarında meydana gelen şiddet ve istismar sosyal güvenliğini olumsuz etkilemekte ve ciddi risk oluşturmaktadır. Sporun temelini oluşturan kazanma dürtüsü, rekabet duygusu ve taraftar psikolojisi, oyun odaklılığın önüne geçtiğinde toplumu tehdit eden şiddetli hareketler ortaya çıkmaktadır (Aslan, 2021; Ayan, 2006).

2.1.2. Saldırganlığın Sebep ve Türleri

Rakibine zarar verme niyeti yoksa ve sporcu amaçlarına ulaşmak için meşru yollar kullanıyorsa, o sporcu saldırgan değil iddialı davranıyor. Aradaki fark, iddialı olduğunda niyetin, rakibe zarar vermek yerine hakimiyet kurmak olmasıdır. Bu itibarla, Ragbi de mücadele, Avustralya futbolunda kalça ve omuz, buz hokeyinde kontrol ve beyzbolda ikili oyunu bozma gibi davranışlar, sporun yasal bileşenleri olarak gerçekleştirildiği sürece iddialı kabul edilebilir. Bununla birlikte, sporcunun niyeti yaralanmaya neden olmaksa, aynı eylemler saldırganlığı, düşmanca veya araçsal olarak temsil eder (Tenenbaum vd., 1997).

Temel özellikleri ne olursa olsun şiddet, zamana ve topluma göre değişen toplumsal bir olgudur. Şiddet olayı farklı toplumlarda farklı yorumlanabildiği gibi, aynı toplumda farklı zamanlarda farklı algılanabilmektedir. Toplum değiştikçe sosyal normların da değişmesi doğaldır (Yücel vd., 2015).

Bireyin kişisel özellikleri, inançları ve değerleri, dış çevrenin durumsal faktörleri, bireyin saldırganlık bilinci ve provokasyonu, kişinin içsel durumunu etkiler. Öğrenilmiş davranışın sürekli tekrarı ve pekiştirilmesiyle, bilişsel farkındalık dışında, iyi öğrenilmiş bilgi yapıları otomatik olarak etkinleştirilebilir. Bir insanın hayatındaki her olay bir öğrenme deneyimidir. Bu modelde kişilik, bireyin tüm bilgi yapılarının toplamı olarak tanımlanmaktadır. Bu bilgi yapıları, birleştirilmiş yaşam deneyimlerine dayanır ve genetik etkiler tarafından istismar edilir. Saldırganlığın pekiştirildiği ve modellendiği bir ortamda bir çocukta saldırgan bir kişilik özelliğinin gelişmesi çok daha olasıdır. Bu, çocuğu kurban yapar ve saldırganlığın kabul edilebilir olduğunu ve işe yaradığını öğretir (Aksu, 2013).

Saldırganlığı ve öfkesi nedeniyle toplumdan dışlanmaya çalışan bireyin, olumlu geribildirim mekanizması ile öfke düzeyi daha da artacaktır. Düşük benlik saygısı yaşayan kişilerin, öfke, saldırganlık ve ardından gelen şiddet yoluyla başkalarına hükmederek benlik saygısını artırmaya çalıştıkları düşünülebilir. Yüksek benlik saygısı hisseden kişilerin, engellenme veya eleştirilme gibi durumlarda öfke hissettikleri bilinmektedir. Benlik saygısının yüksek olduğunu hisseden bir kişi, başkalarının kendisine yönelik tutumlarını hak etmediği için, kendisine haksız davranıldığı, onurlu davranılmadığı için öfke duyabilir. Bu öfke, bu değerlendirmeler farklı olduğunda ortaya çıkabilir. Sonuç olarak kişinin düşük veya yüksek benlik saygısı bağlamında öfke duygusu yaşadığı ve öfkesini uygun şekilde ifade edememesinin benlik kavramını olumsuz etkileyebileceği söylenebilir (Balcıoğlu vd., 2016).

Çocuklar, aile içinde anne babalarının karşılaştıkları bazı sorunları ya da engelleri nasıl aştıklarını gözlemleme ve öğrenme fırsatı bulurlar. Burada çocuklar, sorunlarını şiddet yoluyla çözmeye çalışan ebeveynlerinin sorun çözme yöntemlerinden etkilenebilmektedir. Örneğin, ebeveynler çocukları ile bazı sorunları veya anlaşmazlıkları onlara karşı şiddet kullanarak veya onları cezalandırarak çözmeye çalışırlarsa, bu tekniğin çocuklar tarafından yararlı bir stil olarak örnek alınma olasılığı artar. Ailede öğrenilen bu tür davranışların sonraki dönemde okul ortamında akranlara veya öğretmenlere dönüşeceğini söylemek mümkündür (Aksu, 2013).

Saldırganlık, işi bastırmak, kontrol etmek, aksatmak veya geçersiz kılmak için zararlı, yıkıcı, başka insanlara veya nesnelere yönelik veya düşmanca, saldırgan, yıpratıcı, acı verici/acı verici bir amacı olan davranış biçimidir. Agresif davranış, amaçlı davranıştır ve bir bireye, gruba veya topluma yönelik olabilir. Bu davranışı yaşayan kişiler ya kaçınma davranışı sergilerler ya da bu davranışa direnirler (Yücel vd., 2015).

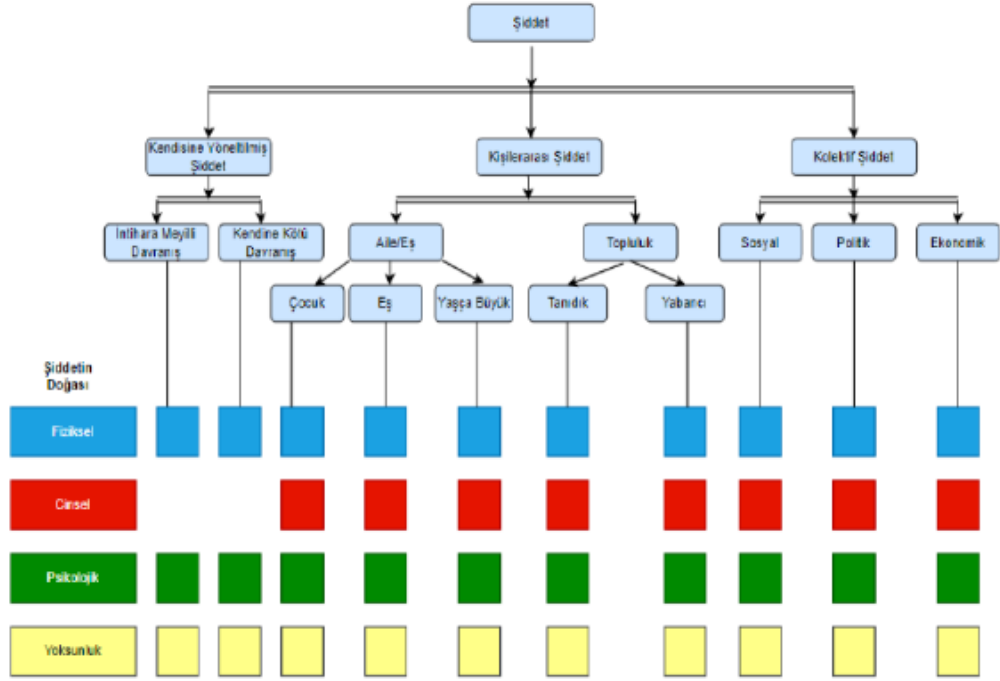
Saldırganlık ya da ölüm içgüdüğü bir kişiye yöneltildiğinde kişi intihar gibi kendine zarar verici davranışlar sergilemekte, kişi dışı döndüğünde ise çevreye ve diğer insanlara zarar vermektedir. Bu nedenle, saldırganlık toplum tarafından çeşitli şekillerde kontrol edilir. Diğer bir deyişle saldırganlık, toplum kurallarının getirdiği kısıtlamalar nedeniyle daha yapıcı bir şekilde ifade edilmektedir. Saldırganlık dürtüsü, spor ve sanat yoluyla şiddet, yıkıcı duygu ve davranışlar ifade edilerek azaltılabileceği gibi, saldırgan ve şiddet içermeyen bazı faaliyetlerle de azaltılabilir. Bu yapıcı kararlardan bazıları, otorite kurmak ve diğer insanlar üzerinde baskı kurmak, zorluklarla başa çıkmak, kendinizi güvenle ifade etmek, kendinizi ve çevrenizi kontrol etmekle ilgilidir (Gözütok, 2008; Kurtyılmaz, 2005).

Saldırganlık ve cinsiyet arasındaki ilişki iki kategoride incelenebilir. Bunlar saldırganlığın sıklığı ve sergilenen saldırgan davranışın türüdür. Literatür incelendiğinde saldırganlık sıklığının cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediği konusunda varılan sonuçların birbiriyle örtüşmediği görülmektedir. Bazı araştırmalar erkeklerin kızlardan daha yüksek saldırganlık seviyelerine sahip olduğunu bulmuştur (Aksu, 2013).

2.1.3. Saldırganlık ve Şiddet

Temas sporlarındaki sporcular şiddet içeren suçlardan tutuklandığında, birçok kişi saha dışındaki şiddetin, uyguladıkları şiddet stratejileriyle ilgili olduğunu ve sahada ödüllendirildiğini varsayar. Araştırmalar, güç ve performans sporlarında uzun yıllara dayanan deneyime sahip erkek sporcuların, eğlence amaçlı oyunculara veya oyuncu olmayanlara göre saha dışındaki şiddeti onaylama ve diğer sporları yaparken şiddet kullanma olasılıklarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlar faydalıdır, ancak yine de hokeydeki şiddetin, oyuncuların hayatlarının diğer alanlarında meydana gelen şiddetin bir nedeni mi yoksa bir sonucu mu olduğunu söylemezler (Irwan, 2014; Kocacık, 2001; Köknel, 2000; Fromm, 1982).

Saldırgan olmanın sonraki saldırgan eylemlerde azalmaya yol açabileceği öne sürülmüştür. Bu varsayım, katarsis kavramının merkezinde yer alır, ancak çok az ampirik destek almıştır. Aslında, dolaylı katarsis üzerine yapılan araştırmalar, insanların spor dünyasında saldırganlığı gözlemledikten sonra daha saldırgan olma eğiliminde olduklarını özellikle göstermektedir (Karataş ve Gökçakan, 2009; Ergil, 2001; Tenenbaum vd., 1997).

Şekil 2. 1. Dünya Sağlık Örgütüne göre saldırganlığın sonucu olan şiddetin türleri (Kaynak: Aslan, 2021)

Futbol maçı izleyicileri, takımları kazanıp kazanmadığına bakılmaksızın maçı izlemenin bir sonucu olarak düşmanlıklarda önemli bir artış yaşadı. Jimnastik karşılaşmasında seyirciler böyle bir artış göstermedi. Buna karşılık, yüzme müsabakasını izleyen seyirciler daha yüksek düşmanlık puanları sergilemediler. Çok sayıda laboratuvar çalışması, bir film oturumunda saldırgan veya şiddet içeren davranışları izlerken izleyici saldırganlığının yüksek düzeyde olduğunu da göstermiştir (Çağlayan vd., 2005; Tenenbaum vd., 1997).

2.1.4. Sporda Saldırganlık ve Şiddet

Sporda bir profesyonelleşme sürecinin varlığı sporda şiddetin ölçülmesine de farklı bir bakış açısı getirmiştir. Profesyonelleşme sürecinin oluşmasıyla birlikte spor

etkinliği bir oyun olarak algılanmaktan tamamen ekonomik düzeyde işleyen bir alana dönüşmüştür. Bu durumun bir sonucu olarak kapitalist düzenin temelinde yatan değerler de sahaya hakim olmuş ve spor kültürünü şekillendirmeye başlamıştır. Sporun içinde yer alan ancak özünde var olmayan kazanma kültürü ile birlikte başarı arzusu sportif değerlerin geri planda kalmasına neden olmuştur (Aslan, 2021; Kaplan ve Çetinkaya, 2014).

Spor, toplanmış ve kurallardan etkilenebilen, saldırganlığa ve şiddetli çatışmalara neden olan bir araya getirilmiş halkı cezbetmiştir. Sosyolojide şu anda durumu göstermeyen bir terim toplu davranış. Çoğu, futbolu toplu spor davranışına, özellikle de kalabalıkların kaos, kargaşa ve atletlerin ve seyircilerin saldırgan davranışlarına örnek olarak sınıflandırılır. Bu davranışların biçimleri arasında şu anda davranış bozukluğu, ortaya çıkan normlar ve sosyal kontrol mekanizmalarının yokluğu sayılabilir (Irwan, 2014; Mutza ve Jürgen, 2009).

Sonuç olarak, onurlu bir yenilgi ya da ikinci olması önemli değildir. Aksine yenilen ve yenen şeyin ön plana çıktığı değer olgusu, spor ortamı ile sosyal yaşam arasına yerleştirilmiştir. Aynı zamanda rakibe saygı duydukları, centilmen gibi davrandıkları, dürüst davrandıkları, oyunu ve oyunun değerlerini korudukları, rakibi aşağıladıkları, mümkün olan her şekilde zorladıkları, şiddet uyguladıkları bir ortam oluşturulmuştur. Spor sahalarına yapılan baskılar sakıncalı değildir. Şiddet ve destekçilere dayalı konular ve eleştirel değerlendirmeler açısından pek gelişmemiş pek çok yorum akademide ve basında oldukça yaygındır (Aslan, 2021; Sekot, 2009).

Oyun sırasında, sporcular genellikle başka bir oyuncuyla çarpışmanın neden olduğu acı veya yaralanma hissederler. Futbol sporlarında, oyun kuralları çerçevesinde bedensel teması izin verilir. Anlaşmazlığın (mücadele), çarpışmanın ve oyunun kurallarına göre saha olarak kabul edilen diğer herhangi bir eylemin önemli nedenlerinde meydana gelen bedensel temas. Futbolda fiziksel şiddet genellikle kasıtlı davranışların sonucudur. Zafer ve başarı arasında pozitif bir bağlantı olduğu için, oyun taraftarlar, teknik direktör ve teknik direktör tarafından yüksek oranda takip edilmektedir (Irwan, 2014; Brunelle vd., 2009; Bolgar vd., 2008).

Şiddet, kişinin değerini test etmenin ve oyunu yüksek düzeyde oynayanların alt kültürel grup üyeliğini yeniden doğrulamanın bir aracı haline gelir. Bu nedenle acıyla oynamayan sporcular başarısız, acı ve sakatlıklarla oynayanlar ise cesur olarak

tanımlanır. Sonuçta, acı ve sakatlıkla oynamak oyunun önemini onurlandırır ve takım arkadaşlarına bağlılığı ifade etmektedir (Irwan, 2014; Carron vd., 2002).

Sporun çeşitliliği, zorunlu olarak çeşitli sporların bireysel psikolojik özellikleri ile etkileşimine işaret etmektedir. Ayrıca, ilginç ve teorik olarak ilgili bir soru, temaslı ve temassız sporlara katılan genç sporcuların bazı psikolojik özelliklerinin farklı olup olmadığıdır. Temaslı sporlarda yer alan genç sporcuların, temassız sporlardaki yaşıtlarına kıyasla olası daha fazla saldırganlığı hakkında sezgisel olarak ortaya atılan hipotez, bilimsel ve profesyonel topluluktan büyük ilgi görmüştür (Hudin vd., 2020; Coulomb-Cabagno vd., 2006).

Antrenörler, taraftarlar, yazılı ve görsel medya sporda şiddetin ve öfkenin nedenleri olarak sıralanabilir. Şiddet olaylarının bireysel ve toplumsal etmenlerin birlikte şekillendirdiği olaylar olduğu, bireysel düzeyde yaşanan şiddet olaylarının bireyin toplumsal koşullarından ayrı düşünülemeyeceği ve yaşanan şiddet olaylarının bireysel ve toplumsal koşullardan bağımsız düşünülemeyeceği söylenebilir. Şiddetin toplumsal düzeyi, bireyin kişilik özelliklerinden ayrı değerlendirilemez. Böylece sağlıklı sosyal koşullarda gelişimini tamamlamış bireylerin sağlıklı sosyal yapılar oluşturacağı, sosyal koşulların yetersizliğinin sağlıklı bireysel gelişime, sağlıklı bireysel gelişim yaşayan bireylerin ise saldırgan davranış ve eylemlere yol açacağı düşünülebilir (Ziyagil vd., 2014; Denson, 2013).

Sporda şiddet birçok alanda kendini göstermektedir. Bunun örnekleri hakimlere, sporculara ve antrenörlere yönelik şiddettir. Sporda şiddetin sahada kalmadığı, sahayı boğduğu görülmektedir. Hatta bu, İsrail'de yapılan bir araştırma ile de doğrulanıyor. Araştırmalar sporda şiddetin amacının değiştiğini göstermiştir. Geçmişte şiddet ağırlıklı olarak hakemlere ve rakip oyunculara yönelikti, ancak bugün şiddetin ağırlıklı olarak rakip taraftar gruplarına yönelik olduğu ortaya çıktı. Ancak, taraftar gruplarının karıştığı birçok şiddet olayı var. Taraftar şiddetinin hedefleri, seyircilerden oyunculara, yetkililere, antrenörlere, yöneticilere, polise veya seyircilere eşit derecede çeşitlidir. Tanık davranışı, şiddet kullanımını da içerebilir (Aslan, 2021; Denson vd., 2012).

2.2. Özel Gereksinim Kavramı

Günümüzde insanların fizyolojik, psikolojik ve anatomik eksikliklerini veya yetersizliklerini ifade etmek için özür, özel ihtiyaçlar, sınırlı durum gibi ifadeler kullanılmaktadır. Tanım ve sınıflandırma Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından hastalık sonuçlarına göre ve sağlık boyutuna odaklanılarak yapılmış ve engellilik üç farklı kategoride tanımlanmıştır. Buna göre yetersizlik; Sağlık açısından bu, fiziksel yapı ve işlevdeki eksiklikler ve anormallikler ile engellilik anlamına gelir; faaliyetleri olağan şekilde veya engellilik durumunda normal kabul edilen sınırlar dahilinde gerçekleştirmede kısıtlama veya yetersizlik; Yaş, cinsiyet, sosyal ve kültürel faktörler nedeniyle bir bireyden beklenen rolleri engellilik veya yetersizlik nedeniyle yerine getirememesi veya kısıtlama olarak tanımlanmaktadır (Koparan, 2003).

Özel eğitim gerektiren ve özel gereksinimli öğrenciler, genellikle aşağıdaki şekilde gruplanmaktadır (Kırcaali İftar, 1998):

- Zihin engelli bireyler
- Öğrenme güçlüğüne sahip bireyler
- Duygularında ve davranış bozukluğu olan bireyler
- Bedensel yetersizliği olan bireyler
- Konuşma ve dil sorunu olan bireyler
- İşitme engelliler
- Üstün zekalılar ile üstün yeteneği olanlar
- Görme

Ülkemizde yapılan resmi tanımlarda engelli terimi temel olarak, hayatında çeşitli düzeylerde kayıplar nedeniyle diğer bireylerle eşit koşullarda topluma tam ve etkin katılımını sınırlayan tutum ve çevre koşullarından etkilenen kişi olarak kullanılmaktadır. Fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duysal yetenekler, Özel gereksinimli çocuk tanımı tüm bu tanımları kapsayacak şekilde kullanılabilir (Kaya vd., 2020).

Özel eğitim gövdesi olan topluluklarda meydana gelen yetersizliklerin nedenleri üç ana başlıkta yer almaktadır. Bunlar doğum öncesi nedenler, gözlemler, hamilelikte ölüm süreçleri ölümleri, yetersiz beslenme, hamilelikte kullanılan ilaçlar bazı,

radasyon, doğum sırası nedenler, doğumu yaptıranların kullandığı sonucu bebeğin etkilerini alamamasıdır. Travmatik etkiler ve doğum sonrası nedenler, kazalar, küçük yaştaki yangınların ölümleri, bilinçsiz bakım, beslenme bozukluğu, savaşlar, alınan eşyalar olarak gösterilebilir (Koparan, 2003).

Örneğin görme engelli bir kişi, eğitim, günlük yaşam veya iş hayatında herhangi bir kısıtlama ile karşılaşmıyorsa engelli sayılmaz. Öte yandan, engelli bir kişi belirli ayarlarda devre dışı bırakılabilirken, diğer ayarlarda devre dışı bırakılmayabilir. Örneğin, görme engelli bir kişi uygun fiziksel donanımına sahip olduğu işyerinde engellenmezken, bu özelliklere sahip olmayan iş yerlerinde engelli olabilir (Kırcaali İftar, 1998).

Dünyada ve ülkemizde önemli bir nüfusa sahip olan özel gereksinimli çocukların sağlık ve bakım ihtiyaçları, gelişim evrelerine göre bireysel farklılıklar arz etmektedir. Pediatri hemşiresinin çocuğun gelişimsel eksikliklerini ve ihtiyaçlarını bilmesi erken müdahale ve kısa ve uzun süreli komplikasyonların önlenmesi için çok önemlidir. Bakımın sürdürülmesinde özel gereksinimli çocuğa sahip ailelerin desteklenmesi büyük önem taşımaktadır. Aile merkezli bakım ile çocuğun neyi ve nasıl yapabileceğine, anne-babanın çocuğun bakım ihtiyaçlarını nasıl ve ne ölçüde karşılayabileceğine bakmalı, zayıf yönleri güçlendirilmelidir (Hür ve Çınar, 2021).

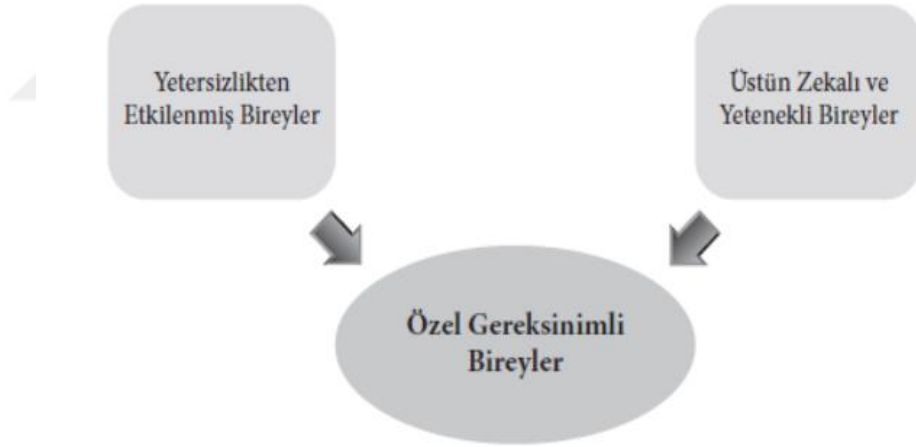
Özel gereksinimli çocukları değerlendirmek, uygun müdahaleleri planlayarak birey ve toplum sağlığını en üst düzeyde tutmak için çocuk ve aile bir bütün olarak ele alınmalıdır. Aileye yeni bir bireyin katılması birçok yönden işlevsel, yapısal, sosyal ve ekonomik değişimlere neden olmaktadır. Aile üyesinin özel ihtiyaçları olduğunda veya aileden birinin uzun süreli hastalığa maruz kalması durumunda bazı sorunlar ortaya çıkar. Literatürde, ailede bir çocuğun doğumundan itibaren uzun süreli hastalık, sakatlık veya özel ihtiyaçların olmasının sağlıklı ebeveynler ve kardeşler üzerinde duygusal, sosyal, gelişimsel, fiziksel ve psikolojik birçok etkisi olduğu tespit edilmiştir (Kaya vd., 2020).

2.2.1. Beden Eğitim ve Özel Gereksinimli Sporcular

Beden eğitimi ve sporun insanlarda pek çok faydası bilinse de özel gereksinimli bireylerin gelişimine olumlu etkileri de yadsınamaz bir gerçektir. Literatürde bu faydaların olumlu yönleri özel gereksinimli kişilerle yapılan çalışmalarda

belirtilmiştir. Beden eğitimi ve spor, özel gereksinimli bireylerin sosyal yaşamda fırsat eşitliği, tam katılım, bağımsız yaşama ve ekonomik olarak kendi kendine yetebilmeleri açısından önemli alanlardır. Bununla birlikte, uygun etkiyi elde etmek için, özel ihtiyaçları olan kişilerin tür ve derecesine göre uyarlanmış yöntem ve tekniklerin kullanılması önemlidir (Yılmaz ve Yetim, 2019).

Günümüzde engelli, özürlü, engelli, özel ihtiyaç, sınırlı durum gibi ifadeler bireylerin fizyolojik, psikolojik ve anatomik eksikliklerini veya yetersizliklerini ifade etmek için kullanılmaktadır. Ancak Dünya Sağlık Örgütü hastalığın sonuçlarına göre bir tanım ve sınıflandırma yapmış ve sağlık ve engellilik boyutuna odaklanarak üç farklı kategoride tanımlamıştır. Sonuç olarak, yetersizlik; Sağlık açısından fiziksel yapı ve işlevlerde eksiklik ve anormallik anlamına gelirken, sakatlık; engellilik durumunda normal olarak veya normal kabul edilen sınırlar içinde bir aktiviteyi gerçekleştirememeye veya kısıtlama; Bir engel veya engel nedeniyle yaş, cinsiyet, sosyal ve kültürel faktörler nedeniyle kişiden beklenen rolleri yerine getirememesi veya kısıtlanması olarak tanımlanmaktadır (Koparan, 2003).

Şekil 2. 2. Tablo (Kaynak: İlham vd., 2022)

Bir engelden etkilenen özel gereksinimli bireyler, normal akranlarına göre bazı gelişimsel zorluklar yaşamakta ve bu zorluklar sonucunda özellikle eğitim ve sağlık hizmetlerinde ek hizmetlere ihtiyaç duymaktadır. Bu kişilerin karşılaştıkları sorunlar; zayıf kas tonusu, çiğneme ve yutma güçlüğü, yürümede gecikme veya yürümeme ve zıplama, koşma ve top oynama gibi hareketlilik ve denge gerektiren kaba motor kısıtlılıklar. Ayrıca engelli olan özel gereksinimli kişiler, iletişim becerilerinde

yaşadıkları zorluklar nedeniyle akranlarıyla etkileşim kurmakta güçlük çekebilirler ve akranları tarafından sıklıkla reddedilebilirler (İlham vd., 2022).

2.2.2. Özel Gereksinimli Sporcular

Engellilerin sporla tanışması gerçekten 1945 yılında başlamıştır. Engelliler için organize spor, Almanya'dan İngiltere'ye taşınan Alman-Yahudi nörolog Ludwig Guttmann tarafından geliştirildi ve bu hareketi uluslararası hale getirdi. Guttmann, Eylül 1943'te İngiliz Hükümeti tarafından, omurga yaralanması olan çok sayıda asker ve sivilin bakımı için Aylesbury'deki Stoke Mandeville Bakım Hastanesinde Ulusal Omurilik Yaralanması Birimi Direktörü olarak atandı. Bu tür insanların tedavisine yeni bir felsefe getirdi. Meslektaşlarının çoğu bunu son derece zor bir görev olarak görüyordu. Guttman, travmatik omurilik felci olan hastalara bakmak için Oxford Üniversitesi'ndeki görevinden ayrıldı. Guttman, engelli insanlar için sporun geliştirilmesine odaklandı. Bu dönemde yaşama ümidi çok az olan felçli hastaların tedavisine olumlu bakılmamaktadır (Arık, 2021).

Türkiye'de özel gereksinimli kişiler alanının son yirmi yılda ele alınmaya başlanması ve bu konularda deneyimli öğretmen sayısının yetersiz olduğu görülmektedir. Ancak beden eğitimi ve spor alanında yüksek lisans ve doktora tamamlamış ve üniversitelerde çalışan özel gereksinimli öğretmenlerin olmaması bu alanda yetişen öğrencilerin kimseyi rol olarak görmemesi anlamına gelmektedir. Bu pencerelerden bakıldığında verilen eğitimin kalitesi ve eğitimin verilmesinde fırsat eşitliği sağlayacak koşulların sağlanmasının önemi hemen ortaya çıkmaktadır (Eliöz vd., 2018).

Engelliler için spor, engellilerin hareketlilik ihtiyaçlarını karşılar, onları izole yaşamdan uzaklaştırır, başarı duygularını geliştirir, sosyalleşme fırsatları sunar, ebeveynlerine çocuklarının neler yapabileceğini gösterir, böylece ebeveynlerin umutsuzluk düzeylerini azaltır. Özürlü çocuklar yeteneklerine göre seçilen çocukları spora yönlendirmeyi ve onlara kendilerini gerçekleştirme fırsatı vermeyi amaçlayan, sağlıklı bir yaşam tarzının teşvik edilmesi, çocuklar için özel eğitim ve rehabilitasyon programlarının desteklenmesi. Bildiğiniz gibi spor, sağlıklı ve mutlu bir yaşam için gerekli bir çabadır ve tüm insanlar için önemlidir. Ancak sporun engelliler için farklı bir anlamı vardır. Çünkü spor, hayatlarında zaten pek çok engelle karşılaşan ve bu

engellerin yarattığı stresle yaşayan engelli bireyler için hayata yeni bir pencere açabilmektedir (Arık, 2021).

Tablo 2.1. Özel Gereksinimli Öğrenciler İçin Örnek Ders (Seçmeli Havuz) Tablosu (Eliöz vd., 2018).

	Görme Engelli	İşitme Engelli	Bedensel Engelli	Zihinsel Engelli
Bireysel sporlar	Judo	Tenis	Bocce	Bocce
	Halter	Masa tenisi	Masa tenisi	Masa tenisi
	Satranç	Bowling	Tenis	Tenis
Takım sporları	Goalball	Futbol	Ampute Futbol	Futbol
	B2/B3 Futsal	Voleybol	TS Basketbol	Voleybol
	Futbol	Basketbol	Oturarak Voleybol	Basketbol
Seçmeli sporları	Atletizm	Atletizm	Atletizm	Atletizm
	Yüzme	Yüzme	Yüzme	Yüzme
	Tandem bisiklet	Futsal	TS Dans	Futsal
Seçmeli ortak sporları	1-Cimnastik, 2-Plates, 3- Yüzme, 4- Futsal, 5-Atletizm			

Özel gereksinimli öğrencilerin eğitiminden sorumlu öğretmenlerin çok farklı özellik ve gereksinimlere sahip öğrencilerle karşılaştıklarına bakıldığında, bu öğrencilerin yetiştirilmesinin yeterli olmadığı görülmektedir. Ancak üniversitelerdeki fiziki yetersizlikler, kütüphane imkanlarının kısıtlı olması, farklı ihtiyaçlara sahip öğrencilere hizmet vermenin yol açtığı sorunlarla uğraşmak zorunda kalan profesörlerin çaresizlikleri ve ders içerisinde bu sorunlara çözüm üretme çabaları üniversitemizin bu öğrencilerin eğitim kalitesini artırma konusunda ne kadar hazırlıksız ve plansız olduğunu göstermektedir (Eliöz vd., 2018).

Toplumdaki her insan spor yapmalıdır. Her insan önemlidir çünkü insanların potansiyellerine göre değerlendirilmesi gerekir. Toplum sadece sağlıklı insanlardan değil, sakatlardan da oluşur vs. Farklı sınıflardan oluştuğu bir gerçektir. Spor, engelli insanların kendilerini ifade edebilmeleri ve engellerini untabilmeleri ve hatta azaltabilmeleri için bir araç olabilir. Bu bakımdan engellilerin toplumsal yaşama uyumları ve günlük yaşamlarının kolaylaştırılması için gerekli her türlü tedbirin sürekli olarak geliştirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda engelli bireylere yönelik spor faaliyetleri ile ilgili araştırmalar yapılmalı, sosyal ve sportif faaliyetlere katılımları sürekli desteklenmelidir (Arık, 2021).

3. YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli

Yapılan araştırma betimsel tarama modelinde desenlenmiştir. Bu yöntemde, araştırmacı tarafından bir konu betimlenirken, nitel ve nicel veriler kullanılmaktadır. Ancak araştırmacı, araştırılan konuya herhangi bir müdahalede bulunmamakta, mevcut durumu betimlemektedir (Karasar, 2012). Bu çalışmada, sağlıklı ve özel gereksinimi olan sporcuların saldırganlık ve öfke düzeylerini etkileyecek herhangi bir girişimde bulunulmadan, mevcut durum nicel verilerle ortaya konulmuştur.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırma örneklemini özel gereksinimi olan 300 sporcu ile 150 sporcu (sağlıklı) oluşturmaktadır.

3.3. Veri Toplama Aracı

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmada kullanılan kişisel bilgi formunda, araştırmaya katılan katılımcıların cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, eğitim durumu, anne mesleği, baba mesleği, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, saldırganlık öyküsü, ailede spor yapan kişinin varlığını içeren sorular yer almaktadır.

3.3.2. Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği

Araştırmada veri toplama aracı olarak Maxwell ve Moores, (2007) tarafından geliştirilen, Gürbüz vd., (2019) nın Türkçe'ye uyarladığı "Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçek için gerekli izinlerin alınması amacıyla, sorumlu yazara mail yoluyla ulaşıp izin alınmıştır. Ölçek sporda saldırganlık ve öfkeyi altı madde "saldırganlık" ve altı madde "öfke" olmak üzere, beşli likert tipte 12 madde ile ölçmektedir. Ölçeğin öfke boyutu 1, 2, 3, 4, 5 ve 6. maddelerden oluşmaktadır. Bu maddeler bireylerin öfke düzeyini ölçmekte olup, 6 ile 30 arasında değer almaktadır. Yüksek puan yüksek öfke düzeyini göstermektedir.

Ölçeğin saldırganlık boyutu 7, 8, 9, 10, 11 ve 12. maddelerden oluşmaktadır. Bu maddeler bireylerin saldırganlık düzeyini ölçmekte olup, 6 ile 30 arasında değer almaktadır. Yüksek puan yüksek saldırganlık düzeyini göstermektedir. Gürbüz vd., (2019) nın çalışmasında ölçeğin faktör yükleri 0,41 ile 0,83 arasında bulunmuş olup,

Cronbach alpha değeri saldırganlık için 0,79, öfke için 0,79 ve tüm ölçek için 0,83 olarak bulunmuştur.

3.4. İstatistik Yöntem

Araştırmada demografik veriler frekans analiziyle, ölçek ortalamaları ise ortalama ve standart sapma değerleri ile tanımlanmıştır. Çalışma verilerinin normal dağılıma uygun olup olmadığını belirlemek için Kolmogorov Smirnov Testi yapılmıştır. Normal dağılım gösteren veriler için parametrik testler (Student's t ve ANOVA testleri) kullanılmıştır. Tüm analizler %95 güven aralığında, SPSS 25.0 programında ve 0.05 anlamlılık düzeyinde gerçekleştirilmiştir.

4. BULGULAR

Tablo 4. 1. Sporcu ve özel gereksinimli sporcuların cinsiyete göre saldırganlık ve öfke düzeyleri

Grup	Alt boyut	Cinsiyet	n	Ortalama	SS	p
Sporcular	Öfke	Erkek	75	14,77	4,45	0.606
		Kadın	75	15,41	5,41	
	Saldırganlık	Erkek	75	11,27	5,23	0.161
		Kadın	75	9,97	4,31	
Özel gereksinimli sporcular	Öfke	Erkek	150	14,59	5,98	0.476
		Kadın	150	14,81	5,33	
	Saldırganlık	Erkek	150	11,15	5,81	0.002*
		Kadın	150	9,03	3,92	

*p<0,05

Tablo 4.1 incelendiğinde sporcuların cinsiyet değişkenine göre saldırganlık ve öfke alt boyutunda anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$). Özel gereksinimli sporcuların cinsiyet değişkenine göre öfke düzeylerinde anlamlı farklılık bulunmamış ($p>0.05$), ancak saldırganlık alt boyutunda ise anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p<0.05$).

Tablo 4. 2. Sporcu ve özel gereksinimli sporcuların yaşa göre saldırganlık ve öfke düzeyleri

Grup	Alt boyut	Yaş	n	Ortalama	SS	p
Sporcular	Öfke	25 ve altı	85	15,86	4,58	0.011*
		26 ve üzeri	65	14,09	5,26	
	Saldırganlık	25 ve altı	85	10,47	4,61	0.807
		26 ve üzeri	65	10,82	5,11	
Özel gereksinimli sporcular	Öfke	25 ve altı	154	15,37	5,68	0.021*
		26 ve üzeri	146	13,99	5,57	
	Saldırganlık	25 ve altı	154	10,36	4,93	0.133
		26 ve üzeri	146	9,79	5,19	

* p<0,05

Tablo 4.2 incelendiğinde sporcu ve özel gereksinimli sporcularda yaş değişkenine göre öfke düzeylerinde anlamlı farklılık bulunurken ($p<0.05$), saldırganlık düzeylerinde anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 4. 3. Sporcu ve özel gereksinimli sporcuların kardeş sayısına göre saldırganlık ve öfke düzeyleri

Grup	Alt boyut	Kardeş sayısı	n	Ortalama	SS	p
Sporcular	Öfke	1	6	13,33	3,83	0.686
		2-3	106	15,21	4,91	
		4 ve üzeri	38	15,05	5,24	
	Saldırganlık	1	6	9,50	3,99	0.815
		2-3	106	10,61	4,56	
		4 ve üzeri	38	10,82	5,68	
Özel gereksinimli sporcular	Öfke	1	22	14,09	5,13	0.087
		2-3	198	15,18	5,72	
		4 ve üzeri	80	13,68	5,55	
	Saldırganlık	1	22	11,41	5,44	0.478
		2-3	198	9,86	4,77	
		4 ve üzeri	80	10,29	5,62	

Tablo 4.3 incelendiğinde sporcu ve özel gereksinimli sporcularda kardeş sayısı değişkenine göre saldırganlık ve öfke düzeylerinde anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 4. 4. Sporcu ve özel gereksinimli sporcuların eğitim durumuna göre saldırganlık ve öfke düzeyleri

Grup	Alt boyut	Eğitim durumu	n	Ortalama	SS	p
Sporcular	Öfke	İlkokul	2	15,50	10,61	0.816
		Lise	45	15,09	4,51	
		Ön lisans	17	15,41	4,43	
		Lisans	70	15,20	5,05	
		Lisansüstü	16	14,25	6,05	
	Saldırganlık	İlkokul	2	17,50	7,78	0.035*
		Lise	45	10,93	4,76	
		Ön lisans	17	9,29	6,29	
		Lisans	70	10,93	4,62	
		Lisansüstü	16	8,94	2,77	
Özel gereksinimli sporcular	Öfke	İlkokul	21	15,71	6,08	0.241
		Lise	148	14,05	5,73	
		Ön lisans	34	15,62	5,37	
		Lisans	82	15,13	5,26	
		Lisansüstü	15	15,13	7,02	
	Saldırganlık	İlkokul	21	11,62	6,62	0.869
		Lise	148	9,80	4,67	
		Ön lisans	34	10,29	5,51	
		Lisans	82	10,16	5,14	
		Lisansüstü	15	9,93	5,09	

Tablo 4.4 incelendiğinde sporcularda eğitim durumu değişkenine göre öfke düzeylerinde anlamlı farklılık bulunmazken ($p>0,05$), saldırganlık düzeylerinde anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<0,05$). Özel gereksinimli sporcularda ise eğitim durumu değişkenine göre saldırganlık ve öfke düzeylerinde anlamlı farklılık görülmemiştir ($p>0,05$).

Tablo 4. 5. Sporcu ve özel gereksinimli sporcuların anne mesleğine göre saldırganlık ve öfke düzeyleri

Grup	Alt boyut	Meslek	n	Ortalama	SS	p
Sporcular	Öfke	Ev hanımı	102	15,02	4,92	0.048*
		Memur	17	14,47	4,21	
		Özel sektör	24	16,96	5,34	
		İş yeri sahibi	7	11,29	3,45	
	Saldırganlık	Ev hanımı	102	10,75	5,27	0.715
		Memur	17	9,41	2,76	
		Özel sektör	24	11,00	4,23	
		İş yeri sahibi	7	10,29	3,86	
Özel gereksinimli sporcular	Öfke	Ev hanımı	234	14,53	5,74	0.172
		Memur	20	13,60	5,26	
		Özel sektör	41	16,05	5,31	
		İş yeri sahibi	5	15,60	5,55	
	Saldırganlık	Ev hanımı	234	10,25	5,33	0.968
		Memur	20	9,40	4,15	
		Özel sektör	41	9,59	3,91	
		İş yeri sahibi	5	9,40	3,85	

Tablo 4.5 incelendiğinde sporcularda anne mesleği değişkenine göre öfke düzeylerinde anlamlı farklılık bulunurken ($p < 0,05$), saldırganlık düzeylerinde anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p > 0,05$). Özel gereksinimli sporcularda ise anne mesleği değişkenine göre saldırganlık ve öfke düzeylerinde anlamlı farklılık görülmemiştir ($p > 0,05$).

Tablo 4. 6. Sporcu ve özel gereksinimli sporcuların baba mesleğine göre saldırganlık ve öfke düzeyleri

Grup	Alt boyut	Meslek	n	Ortalama	SS	p
Sporcular	Öfke	Özel sektör	50	14,64	4,68	0.798
		Serbest	46	15,22	5,05	
		İş yeri sahibi	24	16,21	6,06	
		Memur	30	14,77	4,29	
	Saldırganlık	Özel sektör	50	10,46	4,50	0.057
		Serbest	46	9,80	4,76	
		İş yeri sahibi	24	12,54	5,33	
		Memur	30	10,60	4,83	
Özel gereksinimli sporcular	Öfke	Özel sektör	93	14,63	5,44	0.705
		Serbest	118	14,55	5,87	
		İş yeri sahibi	50	15,36	5,65	
		Memur	39	14,44	5,69	
	Saldırganlık	Özel sektör	93	9,91	5,29	0.720
		Serbest	118	10,07	4,54	
		İş yeri sahibi	50	10,24	5,66	
		Memur	39	10,36	5,34	

Tablo 4.6 incelendiğinde sporcu ve özel gereksinimli sporcularda baba mesleği değişkenine göre saldırganlık ve öfke düzeylerinde anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p > 0,05$).

Tablo 4. 7. Sporcu ve özel gereksinimli sporcuların anne eğitimine göre saldırganlık ve öfke düzeyleri

Grup	Alt boyut	Anne eğitim	n	Ortalama	SS	p
Sporcular	Öfke	İlkokul	72	15,51	5,11	0.054
		Lise	43	14,30	4,64	
		Ön lisans	7	14,29	3,35	
		Lisans	24	16,38	5,20	
		Lisansüstü	4	9,75	,96	
	Saldırganlık	İlkokul	72	10,60	4,77	0.796
		Lise	43	11,12	5,42	
		Ön lisans	7	9,14	3,58	
		Lisans	24	10,63	4,59	
		Lisansüstü	4	8,25	1,71	
Özel gereksinimli sporcular	Öfke	İlkokul	182	14,97	5,89	0.285
		Lise	75	13,57	4,81	
		Ön lisans	14	14,21	4,73	
		Lisans	28	16,36	6,36	
		Lisansüstü	1	10,00	.	
	Saldırganlık	İlkokul	182	10,34	5,45	0.669
		Lise	75	9,64	4,41	
		Ön lisans	14	9,86	5,19	
		Lisans	28	9,93	4,03	
		Lisansüstü	1	6,00	.	

Tablo 4.7 incelendiğinde sporcu ve özel gereksinimli sporcularda anne eğitim düzeyi değişkenine göre saldırganlık ve öfke düzeylerinde anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 4. 8. Sporcu ve özel gereksinimli sporcuların ailede spor yapan kişinin varlığına göre saldırganlık ve öfke düzeyleri

Grup	Alt boyut		n	Ortalama	SS	p
Sporcular	Öfke	Hayır	97	14,74	4,52	0.443
		Evet	53	15,74	5,63	
	Saldırganlık	Hayır	97	10,68	5,22	0.551
		Evet	53	10,51	4,03	
Özel gereksinimli sporcular	Öfke	Hayır	213	14,67	5,55	0.895
		Evet	87	14,77	5,94	
	Saldırganlık	Hayır	213	10,07	5,19	0.611
		Evet	87	10,14	4,76	

Tablo 4.8 incelendiğinde sporcu ve özel gereksinimli sporcularda ailede spor yapan kişinin varlığı değişkenine göre saldırganlık ve öfke düzeylerinde anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 4. 9. Sporcu ve özel gereksinimli sporcuların baba eğitimine göre saldırganlık ve öfke düzeyleri

Grup	Alt boyut	Baba eğitim	n	Ortalama	SS	p
Sporcular	Öfke	İlkokul	57	14,61	5,38	0.082
		Lise	48	16,67	5,00	
		Ön lisans	11	14,82	3,25	
		Lisans	28	14,04	4,13	
		Lisansüstü	6	12,50	3,99	
	Saldırganlık	İlkokul	57	9,70	3,91	0.105
		Lise	48	11,42	5,46	
		Ön lisans	11	13,91	6,17	
		Lisans	28	9,96	4,52	
		Lisansüstü	6	10,00	3,41	
Özel gereksinimli sporcular	Öfke	İlkokul	141	14,84	5,83	0.802
		Lise	107	14,64	5,55	
		Ön lisans	10	13,20	7,07	
		Lisans	34	14,88	5,42	
		Lisansüstü	8	13,88	3,56	
	Saldırganlık	İlkokul	141	10,14	5,33	0.500
		Lise	107	10,05	4,79	
		Ön lisans	10	13,40	7,72	
		Lisans	34	9,32	3,78	
		Lisansüstü	8	8,75	3,58	

Tablo 4.9 incelendiğinde sporcu ve özel gereksinimli sporcularda baba eğitim düzeyi değişkenine göre saldırganlık ve öfke düzeylerinde anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 4. 10. Sporcu ve özel gereksinimli sporcuların saldırganlık öyküsüne göre saldırganlık ve öfke düzeyleri

Grup	Alt Boyut		n	Ortalama	SS	p
Sporcular	Öfke	Hayır	132	15,08	4,92	0.823
		Evet	18	15,22	5,25	
	Saldırganlık	Hayır	132	10,61	4,71	0.688
		Evet	18	10,72	5,75	
Özel gereksinimli sporcular	Öfke	Hayır	272	14,31	5,44	0.001**
		Evet	28	18,50	6,42	
	Saldırganlık	Hayır	272	9,86	4,86	0.05*
		Evet	28	12,32	6,39	

* $p<0,05$, ** $p<0,001$

Tablo 4.10 incelendiğinde sporcularda saldırganlık öyküsü değişkenine göre saldırganlık ve öfke düzeylerinde anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$). Özel gereksinimli sporcularda ise saldırganlık ve öfke düzeylerinde saldırganlık öyküsü değişkenine göre anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<0,05$)

Tablo 4. 11. Cinsiyete göre sporcu ve özel gereksinimli sporcuların saldırganlık ve öfke düzeylerinin karşılaştırılması

Cinsiyet	Alt boyut	Grup	n	Ortalama	SS	p
Kadın	Öfke	Sporcu	75	15,41	5,41	,424
		Özel gereksinimli sporcu	150	14,80	5,33	
	Saldırganlık	Sporcu	75	9,97	4,31	,100
		Özel gereksinimli sporcu	150	9,02	3,91	
Erkek	Öfke	Sporcu	75	14,77	4,44	,811
		Özel gereksinimli sporcu	150	14,58	5,98	
	Saldırganlık	Sporcu	75	11,27	5,23	,880
		Özel gereksinimli sporcu	150	11,14	5,80	

Tablo 4.11 incelendiğinde cinsiyete göre sporcu ve özel gereksinimli sporcuların öfke ve saldırganlık düzeylerinde anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p>0,05$).

Tablo 4. 12. Yaşa göre sporcu ve özel gereksinimli sporcuların saldırganlık ve öfke düzeylerinin karşılaştırılması

Yaş	Alt boyut	Grup	n	Ortalama	SS	p
25 yaş ve altı	Öfke	Sporcu	85	15,85	4,57	,497
		Özel gereksinimli sporcu	154	15,37	5,68	
	Saldırganlık	Sporcu	85	10,47	4,61	,870
		Özel gereksinimli sporcu	154	10,36	4,93	
26 yaş ve üstü	Öfke	Sporcu	65	14,09	5,26	,897
		Özel gereksinimli sporcu	146	13,98	5,56	
	Saldırganlık	Sporcu	65	10,81	5,11	,186
		Özel gereksinimli sporcu	146	9,79	5,18	

Tablo 4.12 incelendiğinde yaşa göre sporcu ve özel gereksinimli sporcuların öfke ve saldırganlık düzeylerinde anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p>0,05$).

Tablo 4. 13. Eğitim durumuna göre sporcu ve özel gereksinimli sporcuların saldırganlık ve öfke düzeylerinin karşılaştırılması

Eğitim durumu	Alt boyut	Grup	n	Ortalama	SS	p
İlkokul	Öfke	Sporcu	2	15,50	10,60	,964
		Özel gereksinimli sporcu	21	15,71	6,07	
	Saldırganlık	Sporcu	2	17,50	7,77	,248
		Özel gereksinimli sporcu	21	11,61	6,62	
Lise	Öfke	Sporcu	45	15,08	4,51	,268
		Özel gereksinimli sporcu	148	14,05	5,73	
	Saldırganlık	Sporcu	45	10,93	4,76	,156
		Özel gereksinimli sporcu	148	9,79	4,66	
Ön Lisans	Öfke	Sporcu	17	15,41	4,43	,892
		Özel gereksinimli sporcu	34	15,61	5,36	
	Saldırganlık	Sporcu	17	9,29	6,29	,563
		Özel gereksinimli sporcu	34	10,29	5,50	
Lisans	Öfke	Sporcu	70	15,20	5,04	,938
		Özel gereksinimli sporcu	82	15,13	5,25	
	Saldırganlık	Sporcu	70	10,92	4,62	,337
		Özel gereksinimli sporcu	82	10,15	5,14	

Tablo 4.13. (Devam)

Lisansüstü	Öfke	Sporcu	16	14,25	6,04	,710
		Özel gereksinimli sporcu	15	15,13	7,01	
	Saldırganlık	Sporcu	16	8,93	2,76	,500
		Özel gereksinimli sporcu	15	9,93	5,09	

Tablo 4.13 incelendiğinde eğitim durumuna göre sporcu ve özel gereksinimli sporcuların öfke ve saldırganlık düzeylerinde anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p>0,05$).

5. TARTIŞMA

Bu çalışmada sporcular ve özel gereksinimli sporcuların saldırganlık ve öfke düzeylerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Araştırmamızda sporcuların cinsiyet değişkenine göre saldırganlık ve öfke alt boyutunda anlamlı farklılık bulunmamıştır. Özel gereksinimli sporcuların cinsiyet değişkenine göre öfke düzeylerinde anlamlı farklılık bulunmamış, ancak saldırganlık alt boyutunda ise anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Özel gereksinimli erkek sporcuların saldırganlık düzeyi kadınlara göre daha yüksektir. Geleneksel kültürümüzün erkek çocuğun saldırganlığını daha çok onaylamasından kaynaklı olduğu söylenebilir. Çalışmamızı destekleyen literatürde çalışmalar bulunmaktadır. Yıldız (2009) çalışmasında, kadınlar ve erkekler arasındaki yıkıcı saldırganlık düzeylerinde anlamlı farklılığa rastlanmadığı bildirilmiştir. Dalbudak (2019) görme engelli (13-15 yaş) sporcular ile yaptığı çalışmada, cinsiyete göre saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı farklılığın olmadığını bildirmiştir.

Literatürde çalışmamızdan farklı sonuçların da olduğu çalışmalarda bulunmaktadır. Solak (2011) çalışmasında kullandıkları farklı saldırganlık ölçeğinde; kadın öğrencilerin atılganlıkları erkek öğrencilerin atılganlık puanlarından daha yüksek olduğunu belirlemiştir. Dalbudak (2019) çalışmasında edilgen ve yıkıcı saldırganlık düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı farklılığın olmadığını, atılgan saldırganlık düzeyinde ise anlamlı farklılığın olduğunu bildirmiştir.

Çalışmamızda sporcular ve özel gereksinimli sporcularda yaş değişkenine göre öfke düzeylerinde anlamlı farklılık bulunurken, saldırganlık düzeylerinde anlamlı farklılık bulunmamıştır. Özel gereksinimli sporcuların, sporculara göre öfke düzeylerinin daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Çalışmamızın sonucunda öfke düzeyinin 25 yaş altı olan sporcularda olması literatür ile benzer sonuçlar içermektedir. Yaşın artması ile saldırganlık ve öfke düzeylerinin azaldığı bilinmektedir (Avcı ve Kelleci, 2015). İlerleyen yaş ile olgunlaşma ve kabullenmenin gerçekleşmesi sonucu olarak öfke düzeylerinin düştüğü düşünülmektedir.

Dalbudak (2019) çalışmasında saldırganlık ölçeği alt boyutlarından atılgan, edilgen ve yıkıcı saldırganlık düzeylerinin yaşa göre anlamlı düzeyde farklılığın bulunmadığını işaret etmektedir. Kurşun (2015), görme engellilerin spor yapma

değişkenine göre saldırganlık düzeyleri ile yaş arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Aak (2011)' de, işitme engelli ve işitme engelli olmayan futbolcularda yaş ile saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Işık vd., (2017) yaptıkları çalışmada yaş ile öfke ve sözel saldırganlık arasında istatistiksel farklılık olmadığı tespit etmişlerdir. Yaş ile düşmanlık, fiziksel saldırganlık ve genel saldırganlık düzeyi arasında zayıf negatif ilişkinin olduğu bildirmiştir. Bu sonuç doğrultusunda işitme engelli sporcularda yaşın artmasıyla saldırgan davranışlarda azalma olacağını bildirmiştir. Erşan ve Doğan (2002) öğrencilerin yaşları ile yıkıcı saldırganlık arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığını bildirmiştir.

Farklı sağlıklı bireyler üzerinde yapılan çalışmalar benzer sonuçlar vermiştir (Hoşgör vd., 2016; Ersoy vd., 2012; Topuz vd., 2010; Topuz, 2008).

Çalışmamızda sporcular ve özel gereksinimli sporcularda kardeş sayısı değişkenine göre saldırganlık ve öfke düzeylerinde anlamlı farklılık bulunmamıştır. Özel gereksinimli sporcular üzerine yapılmış çalışmalarda saldırganlık ve öfke düzeyleri ile ilgili yapılmış farklı demografik bilgilerin karşılaştırılması olmasına rağmen kardeş sayısı ile ilgili çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle eldeki bulgular literatüre yeni bilgiler sağlayacaktır.

Çalışmamızda sporcularda eğitim durumu değişkenine göre öfke düzeylerinde anlamlı farklılık bulunmazken, saldırganlık düzeylerinde anlamlı farklılık bulunmuştur. Özel gereksinimli sporcularda ise eğitim durumu değişkenine göre saldırganlık ve öfke düzeylerinde anlamlı farklılık görülmemiştir.

Eğitim bireyde olumlu yönde kalıcı davranış değişikliği sağlanması için yapılan kişinin bilgilenmesinin sağlandığı bir kavram olarak bilinir. Öğrenilen her bilgi kişinin hayat tecrübesine bir şeyler kattığı bir gerçektir. Sporculardaki saldırganlığın ilkokul mezunu kişilerde en yüksek olması en düşük eğitim kademesinden mezun olmasından kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Ayrıca alışmamızda farklı sonuçların alınmasının nedenlerinden biri kullanılan ölçeğin diğer çalışmalarda kullanılan ölçeklerden farklılığıdır. Bir diğer unsur olarak çalışmamıza katılan katılımcıların İstanbul gibi aşırı kalabalık nüfusa sahip bir şehirde yaşaması olduğu düşünülmektedir.

Dalbudak (2019) çalışmasında atılganlık ve yıkıcı saldırganlık düzeylerinde eğitim durumuna göre anlamlı farklılık olmadığını bildirmiştir. Kurşun (2015), görme engelli bireylerin eğitim (ilköğretim, lise, üniversite) düzeyine göre saldırganlık ölçeğinin toplam puanları arasında istatistiki yönden anlamlı bir farklılığın olmadığını tespit etmiştir.

Sporcular üzerinde yapılan çalışmalarda ise eğitim düzeyinin saldırganlığı etkileyen bir unsur olduğunu bildiren çalışmaların olduğu görülürken (Topuz, 2008; Çetinoğlu, 2016) farklılığın olmadığı çalışmalarda mevcuttur (Yeğen, 2008; Topuz vd., 2010; Özdemir, 2014).

Çalışmamızda sporcularda anne mesleği değişkenine göre öfke düzeylerinde anlamlı farklılık bulunurken, saldırganlık düzeylerinde anlamlı farklılık bulunmamıştır. Özel gereksinimli sporcularda ise anne mesleği değişkenine göre saldırganlık ve öfke düzeylerinde anlamlı farklılık görülmemiştir. Sporcularda öfke ortalaması en yüksek özel sektörde çalışan annelerin çocuklarında çıkmıştır. Özel gereksinimli sporcular üzerine yapılmış çalışmalarda saldırganlık ve öfke düzeyleri ile ilgili yapılmış farklı demografik bilgilerin karşılaştırılması olmasına rağmen anne mesleği ile ilgili çalışmalar kısıtlıdır. Bu nedenle eldeki bulgular literatüre yeni bilgiler sağlayacaktır.

Çalışmamızda sporcular ve özel gereksinimli sporcularda baba mesleği değişkenine göre saldırganlık ve öfke düzeylerinde anlamlı farklılık bulunmamıştır. Özel gereksinimli sporcular üzerine yapılmış çalışmalarda saldırganlık ve öfke düzeyleri ile ilgili yapılmış farklı demografik bilgilerin karşılaştırılması olmasına rağmen baba mesleği ile ilgili çalışmalar kısıtlıdır. Bu nedenle eldeki bulgular literatüre yeni bilgiler sağlayacaktır.

Çalışmamızda sporcular ve özel gereksinimli sporcularda anne eğitim düzeyi değişkenine göre saldırganlık ve öfke düzeylerinde anlamlı farklılık bulunmamıştır. Özel gereksinimli sporcular üzerine yapılmış çalışmalarda saldırganlık ve öfke düzeyleri ile ilgili yapılmış farklı demografik bilgilerin karşılaştırılması olmasına rağmen anne eğitim düzeyi ile ilgili araştırmalar kısıtlıdır. Literatürde çalışmamızla benzer sonuçlar tespit edilmiştir. Temel vd., (2017) otistik çocuklarda sporun saldırganlık ve sosyal uyuma etkisi başlıklı çalışmasında anne eğitim düzeyinin saldırganlık düzeylerine etkisi olmadığını tespit etmişlerdir. Köse (2016) yaptığı

alışmasında engelli bireylerde anne eğitim durumuna göre öfke düzeylerinde anlamlı farklılık saptamamıştır. Bunun engelli vatandaşlarımıza devlet politikalarında ve son yıllarda daha fazla çalışmaya konu olan engelli sporcuların desteklenmesi ve profesyonel yaklaşımlardan kaynaklı olduğu düşünülmektedir.

Çalışmamızda sporcular ve özel gereksinimli sporcularda baba eğitim düzeyi değişkenine göre saldırganlık ve öfke düzeylerinde anlamlı farklılık bulunmamıştır. Özel gereksinimli sporcular üzerine yapılmış çalışmalarda saldırganlık ve öfke düzeyleri ile ilgili yapılmış farklı demografik bilgilerin karşılaştırılması olmasına rağmen baba eğitim düzeyi ile ilgili araştırmalar kısıtlıdır. Literatürde çalışmamızla benzer sonuçlar tespit edilmiştir. Temel vd., (2017) otistik çocuklarda sporun saldırganlık ve sosyal uyuma etkisi başlıklı çalışmasında baba eğitim düzeyinin saldırganlık düzeylerine etkisini tespit etmemişlerdir. Köse (2016) yaptığı çalışmasında engelli bireylerde baba eğitim durumuna göre öfke düzeylerinde anlamlı farklılık bulmamıştır.

Çalışmamızda sporcular ve özel gereksinimli sporcularda ailede spor yapan kişinin varlığı değişkenine göre saldırganlık ve öfke düzeylerinde anlamlı farklılık bulunmamıştır. Özel gereksinimli sporcular üzerine yapılmış çalışmalarda saldırganlık ve öfke düzeyleri ile ilgili yapılmış farklı demografik bilgilerin karşılaştırılması olmasına rağmen ailede spor yapan kişinin varlığı değişkeni ile ilgili çalışmalar kısıtlıdır. Bu nedenle eldeki bulgular literatüre yeni bilgiler sağlayacaktır.

Işık vd., (2017) çalışmasında işitme engelli taekwondo ve basketbolcuların saldırganlık düzeyi arasında anlamlı farklılık olduğunu, ortalamalarda basketbolcuların taekwondocularardan daha yüksek saldırganlık düzeyine sahip olduğunu bildirmiştir. Dalbudak (2019) çalışmasında saldırganlık ölçeğinin alt boyutlarından yıkıcı saldırganlık; spor yapma durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir.

Maxwell yaptığı çalışmalarda bireysel spor yapanların takım sporu yapanlara göre düşük saldırganlık ve öfke eğilimi olduğunu bildirmiştir (Maxwell, 2004; Maxwell vd., 2009). Ramazanoğlu vd., (2002) çalışmasında taekwondocuların futbolculardan daha düşük saldırganlık düzeylerine sahip olduğunu bildirmişlerdir. Bireysel spor yapanların takım sporu yapanlardan daha yüksek saldırganlık

düzeylerine sahip olduğunu bildiren çalışmalarda mevcuttur (Kafalı vd., 2017; Dalkılıç vd., 2013; Tekin vd., 2011; Tutkun vd., 2010).

Sporcu gurubunda saldırganlık öyküsü durumuna göre saldırganlık ve öfke düzeylerinde anlamlı farklılık bulunmamıştır. Özel gereksinimli sporcu grubunda ise saldırganlık ve öfke düzeylerinde anlamlı farklılık bulunmuştur. Geçmişlerindeki saldırganlık öyküsüne sahip olması, bu durumun bir şekilde devam etmesi bireylerdeki engel durumu ve olumsuz çevre koşullarından kaynaklanabileceği söylenebilir.

Çalışmamızda cinsiyet, yaş, eğitim durumu değişkenlerine göre sporcu ve özel gereksinimli sporcuların öfke ve saldırganlık düzeyleri karşılaştırılmıştır. Cinsiyet, yaş ve eğitim durumu değişkenleri, sporcu ve özel gereksinimli sporcuların öfke ve saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Her iki grubunda sporcu ve spor camiasının içinde olmasından, benzer sonuçların çıkmasında etkin olacağı düşünülebilir. Spor müsabakaları ve etkinlikleri aslında bireylerin rekreasyon ve boş zaman değerlendirme bakımından streslerini alan, saldırganlık ve öfkelerini en aza indiren bir olgu olsa da pratikte bireylerin saldırganlık düzeylerinin daha yüksek olduğu durumlara yol açabilmektedir (Efek ve Yiğiter, 2022; Altın ve Özsarı, 2017; Eraslan, 2016; Akandere vd., 2009). Günümüzde sporda şiddet ve saldırganlık oldukça önemli bir konudur. Bunun eğitimden sosyal yaşama, kültürel yaşamdan yönetsel düzene kadar birçok değişken ile ilişkisi olsa da henüz bu konuda kesin sebepleri belirleyen kırmızı çizgilerin olmadığını ifade etmek mümkündür. Ancak gerek literatürde her geçen gün yapılan ve sayısı artan çalışmalar, hem de kamu yönetimi ve spor cemiyetlerinin yapmış olduğu çalışmalar, bununla mücadele etme üzerine odaklanmışlardır (Güvendi vd., 2016; Türkmen ve Varol, 2015).

Araştırmanın kısıtlılığı olarak elde edilen bulgular değerlendirilirken, ülkemizde her ne kadar olumlu ve kayda değer çalışmalar yapılsa da henüz yeterli noktaya gelinmemesi ve engelli bireylere yeterli desteğin verilememesidir. Burada söz konusu olan sadece maddi ve fiziki imkân değil, aynı zamanda moral ve psikolojik imkânlardır. Bunun için ise bir yandan engelli bireylerin ve genel olarak spor yapan bireylerin öfke düzeylerini düşürmek ve mevcut öfkelerini kontrol edecek olan mekanizmalar geliştirmek, bir yandan da bu konuda toplumsal ve kamusal destek vermek gerekir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmada elde edilen sonuçlara ve bu sonuçlara dayalı olarak ileri araştırmalar ve alan uygulamaları için geliştirilmiş olan önerilere yer verilmiştir.

6.1. Sonuç

Bireysel anlamda öfke ve hem bireysel, hem de sosyal anlamda saldırganlık, mücadele edilmesi gereken önemli iki konudur. Bunlar aracılığı ile hem bireylerin, hem de toplumun yaşam kalitesinin değerlendirilmesi mümkündür. Aslında spor bir yandan bireylerin stres ve yorgunluklarını atan, bireylerin psikolojik olarak güçlenmeleri ve kentleşme nedeniyle değişen sosyal yapıya uyum sağlamalarını kolaylaştıran etkinlikleri içermekte olsa da kendisi bazen stres, saldırganlık ve öfke kaynağı olabilmektedir. Bu alanda yapılan çalışmalar, sporun bu olumsuz etkisinin tamamen bireylerin aile ve okul çevresinde almış oldukları eğitim ile ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Eğitim bakımından kendini geliştirmiş olan, daha fazla karşıdakine ve dış yapıdaki bireylere saygı gösteren kişilerde, sporda saldırganlık ve öfke düzeyleri daha düşük olmasına karşın, sosyo-ekonomik ve demografik düzeyi nispeten düşük olan bireylerde, spor etkinlikleri kendi başına bir stres ve öfke, müsabakaları ise saldırganlık kaynağı olabilmektedir. Dolayısıyla aslında sporu, stres ve saldırganlığı önleyen, ancak bilinçli bir şekilde yapılması gereken bir etkinlik olarak görmek ve sporda yapılan akademik çalışmaların bu bakımdan hayati öneme sahip olduğunu da ifade etmek gerekir.

Sonuç olarak her ne kadar engelli olma durumu ve spor yapma durumu literatürdeki birçok çalışmada ortaya koyulduğu şekilde saldırganlık ve öfke ile ilişkili olsa da spor ve engel bir arada olduğunda, sağlıklı sporcu ile özel gereksinimli sporcu grubu arasında fark olmadığı görülmektedir. Aslında bu durum, sporun hem engellilik hem de saldırganlık bakımından sosyal katkılarını ortaya koyması bakımından önem arz etmektedir. Araştırmada elde edilen bulguları kısaca aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür:

- Sporcuların cinsiyet değişkenine göre saldırganlık ve öfke düzeylerinde anlamlı farklılık bulunmamıştır. Özel gereksinimi olan erkek sporcularda saldırganlık düzeyi, kadınlara göre daha yüksek olduğu saptandı.

- Sporcu ve özel gereksinimli sporcularda yaş değişkenine göre öfke düzeylerinde anlamlı farklılık bulunurken, saldırganlık düzeylerinde anlamlı farklılık bulunmadı. Sporcularda ve özel gereksinimi olan sporcularda öfke düzeyi 25 ve altında yaşa sahip olanlarda, 26 ve üzeri yaşa sahip olanlardan istatistiksel olarak anlamlı şekilde daha yüksektir.
- Sporcu ve özel gereksinimli sporcularda kardeş sayısı değişkenine göre saldırganlık ve öfke düzeylerinde anlamlı farklılık bulunmadı.
- Sporcularda eğitim durumu değişkenine göre öfke düzeylerinde anlamlı farklılık bulunmazken, saldırganlık düzeylerinde anlamlı farklılık bulundu. Özel gereksinimli sporcularda ise eğitim durumu değişkenine göre saldırganlık ve öfke düzeylerinde anlamlı farklılık görülmedi. Sporcu grubunda, eğitim düzeyi ilkokul olan sporcuların, lisansüstü eğitim düzeyinde olan sporculara göre saldırganlık puan ortalamaları daha yüksektir.
- Sporcularda anne mesleği değişkenine göre öfke düzeylerinde anlamlı farklılık bulunurken, saldırganlık düzeylerinde anlamlı farklılık bulunmadı. Özel gereksinimli sporcularda ise anne mesleği değişkenine göre saldırganlık ve öfke düzeylerinde anlamlı farklılık saptanmadı. Sporcu grubunda anne meslek durumuna bakıldığında özel sektörde çalışanların iş yeri sahiplerine göre daha yüksek öfke düzeyine sahip oldukları görüldü.
- Sporcular ve özel gereksinimli sporcuların baba mesleği ve eğitimi, anne eğitim ve ailede spor yapma durumu değişkenlerine göre saldırganlık ve öfke düzeylerinde anlamlı farklılık tespit edilmedi.
- Çalışmamızda cinsiyet, yaş ve eğitim durumu değişkenlerine göre sporcular ile özel gereksinimli sporcular arasında saldırganlık ve öfke düzeylerinde anlamlı farklılık bulunmadı.

6.2. Öneriler

Araştırmada elde edilen bulgu ve sonuçlar çerçevesinde ileri araştırmalar ve alan uygulamalarına yönelik aşağıdaki önerileri getirmek mümkündür:

- Araştırma daha geniş örneklem üzerinde uygulanarak, araştırma sonuçlarının daha geniş kitlelere hitap etmesi sağlanabilir.

- Araştırmada kullanılan ölçeğin yanında, stres, anksiyete gibi diğer ölçekler de kullanılarak, daha geniş örneklem üzerinde, çapraz karşılaştırmalar yapılabilir.
- Araştırmada elde edilen bulgular aynı zamanda yarı nicel ya da nitel yöntemler ile derinlemesine mülakat ve görüşmeler ile desteklenebilir.
- Araştırma farklı yaş grubu, belirli bir engel türü ya da çok daha spesifik alt gruplarda genişletilerek, daha spesifik sonuçlar elde edilebilir.
- Araştırmada engelli bireyler ile sağlıklı bireylerde sporda saldırganlık düzeylerinin benzer çıkmasını etkileyebilecek olan mekanizmalar üzerinde derinlemesine çalışmalar yapılabilir.
- Sporun engel türünden bağımsız olarak araştırmada bakılan tüm engel türlerinde saldırganlık ve öfkeleri sağlıklı bireyler düzeyine indirgemiş olması üzerine ileri nedensel çalışmalar ve araştırmalar yapılabilir.
- Özellikle kabullenme ve rekreasyon kavramları üzerinden araştırma sonuçları nedensellik ve yapısal eşitlik araştırmalarına konu olabilir.
- Araştırmada elde edilen bulgular, spor yapan bireylerde, saldırganlık ve öfke düzeyinin sağlıklı bireyler ile birbirine benzer olduğunu ortaya koymuştur. Bu nedenle, engelli bireylerde saldırganlık ve öfke kontrolünde spor faaliyetlerinden daha fazla yararlanılması sağlanabilir.
- Spor etkinliklerinin saldırı ve öfke düzeyini azaltmadığı engelli bireylerde, uygun spor türünün seçimi, sporun icra edilmesinde karşılaşılan stres ve depresyon düzeyleri üzerine araştırmalar, alan uygulamaları yapılabilir.
- Engelli bireylerde spor yaptığıında saldırganlık ve öfke düzeyi düşen bireylerden alınacak olan derinlemesine mülakat yöntemi bilgi ve bulguları, diğer engelli bireylerin de spor sayesinde saldırganlık ve öfke düzeylerini azaltmada kullanılabilir.

Engelli bireylerin hem kendilerine en uygun spor aktivitelerini bulabilmeleri için gerekli danışmanlık hizmetleri, hem de bu etkinlikleri yerine getirmek için gerekli olan sosyal donatıların yapılması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Akandere, M., Baştuğ, G., ve Güler, E. D. (2009). Orta öğretim kurumlarında spora katılımın çocuğun ahlaki gelişimine etkisi. *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 3(1), 59- 68.
- Aksu, M. (2013). *Lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, İstanbul.
- Altın, M., ve Özsarı, A. (2017). Sporcu eğitim merkezlerinde yatılı olarak eğitim gören sporcuların ahlaki karar alma tutumları. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)*, 3 (1), 133-145.
- Anshel, M. H. (1990). *Sportpsychology: From theory to practice*. Scottsdale, AZ: Gorsuch Scarisbrick.
- Archer, J. (2004). Sex differences in aggression in real-world settings: A metaanalytic review. *Review of general Psychology*, 8(4), 291-322.
- Archer, J., and Haigh, A. (1997) Beliefs About Aggression Among Male and Female Prisoners. *Aggressive Behavior*, 23(6), 405-415.
- Arık, Ş. (2021). *Spor ile engelsiz hayat*. Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yayınları. Kütahya.
- Aslan, M. (2021). *Spor Yönetimi*. Efe Akademi Yayınevi. İstanbul.
- Avcı, D., ve Kelleci, M. (2015). Lise öğrencilerinde öfke, saldırganlık ve ruhsal belirtiler arasındaki ilişki. *Literatür Sempozyum*, 1(5), 34-42.
- Ayan S. (2006). Şiddet ve fanatizm. *Ç.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 7(2), 191-209
- Bacıoğlu, S. D., ve Özdemir, Y. (2012). İlköğretim öğrencilerinin saldırgan davranışları ile yaş, cinsiyet, başarı durumu ve öfke arasındaki ilişkiler. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 169-187.
- Balcioğlu, Y. H., Yıldırım, E., ve Balcioğlu, İ. (2016). Evaluation of aggression and feeling of anger in sports sciences: A wide perspective review [Turkish]. *Istanbul University Journal of Sports Sciences*. 6(1), 1-9.
- Bandura A. (1973). *Aggression: a social learning analysis*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Başegmez, A. C., ve Özerk, H. (2021). İnsanın saldırgan ve şiddet içeren davranışlarını psikoterapi kuramlarının ele alış biçimlerinin değerlendirilmesi. *OPUS–Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 18(44), 8475-8499.
- Bayrak, B. (2011). *10-12 Yaşlarındaki öğrencilerin saldırganlık eğilimleri ve bunu etkileyen faktörlerin belirlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bolgar, M. R., Janelle, C., and Giacobbi Jr, P. R. (2008). Trait anger, appraisal, and coping differences among adolescent tennis players. *Journal of Applied Sport Psychology*, 20, 73-87.

- Brewer, M.B., and Crano W.D.(1994). *Social psychology*. West Publishing Company. Minneapolis/St. Paul.
- Brunelle, J. P., Janelle, C. M., and Tennant, L. K. (1999). Controlling competitive anger among male soccer players. *Journal of Applied Sport Psychology*, 11, 283-297.
- Carron, A.V., Colman, M. M., Wheeler, J., and Stevens, D. (2002). Cohesion and performance in sport: A meta-analysis. *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 24, 168–188.
- Coakley J. (2007). *Sport in society*. McGraw Hill Higher Education. 9.Edition. Violence in sports: pp.194-229.
- Coulomb-Cabagno, G., and Rasclé, O. (2006). Team sports players' observed aggression as a function of gender, competitive level, and sport type. *Journal of Applied Social Psychology*, 36, 1980-2000.
- Çağlayan, H. S., Çetin, M. Ç., ve Şirin, E. F. (2005). Futbol seyircisinin sosyo-ekonomik-kültürel yapısının şiddet eğilimindeki rolü. *Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 7 (2),15-24.
- Dalbudak İ. (2019). *18- 20 yaş arası spor yapan ve yapmayan B2 ve B3 görme engelli bireylerin duygusal zekâ ve saldırganlık düzeyleri bakımından incelenmesi*. Doktora Tezi. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Muğla.
- Deffenbacher, J. L. (2011). Cognitive-behavioral conceptualization and treatment of anger. *Cognitive and Behavioral Practice*, 18(2), 212–221.
- Demirdağ, M. (2010). *Sporun öğretilebilir zihinsel engelli çocukların sosyalleşmeleri üzerine etkisinin araştırılması*. Yüksek Lisans Tezi. Dumlupınar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.
- Denson, T. F. (2013). The multiple systems model of angry rumination. *Personality and Social Psychology Review*, 17, 103-123.
- Denson, T. F., Moulds, M. L., and Grisham, J. R. (2012). The effects of analytical rumination, reappraisal, and distraction on anger experience. *Behavior Therapy*, 43, 355-364.
- Denson, T. F., Pedersen, W. C., and Miller, N. (2006). The displaced aggression questionnaire. *Journal of Personality and Social Psychology*, 90, 1032-1051.
- Dias, C. S., Cruz, J. F., and Fonseca, A. M. (2012). The relationship between multidimensional competitive anxiety, cognitive threat appraisal, and coping strategies: A multi-sport study. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, 10, 52-65.
- Efek, E., ve Yiğiter, K. (2022). Spor, Stres ve Sportmenlik. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 12, (1), 109-130.
- Eken, A. (1996) Bir Olgu Olarak Türkiye'de Şiddet, *Cogito*, 6(7), 407-410.
- Eliöz, M., Çebi, M., Tekin, A., ve Akbuğa E. (2018). Özel Gereksinimli Öğrenciler İçin Spor Bilimlerinde Eğitim Yapılanması. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11 (56),1–7.

- Ergil, D. (2001). Şiddetin kültürel kökenleri. *Bilim ve Teknik Dergisi*, 399, 40-41 .
- Fromm E. (1982). *Sevgi ve şiddetin kaynağı*. (Çev. Yurdanur Salman, Nalan İçten), Payel Yayınevi. İstanbul.
- Gözütok, D. (2008). *Eğitim ve şiddet*. Gazi Kitabevi. Ankara.
- Guilbert, S. (2006). Violence in sports and among sportsmen: A single or two-track issue? *Aggressive Behavior*, 32, 231-240.
- Gürbüz, B., Kural, S., & Özbek, O. (2019). Sporda saldırganlık ve öfke ölçeği: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Sportif Bakış: Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 206-217.
- Güvendi, B., Keskin, N., Altıncı Evren, E., ve Türksoy, A. (2016). Elit Kadın Basketbol Oyuncularında Algılanan Stres, Optimal Performans Duygu Durumu ve Karar Verme Stilleri. *International Refereed Academic Journal of Sports, Health and Medical Sciences*, 21, 27-38.
- Hagiliassis, N., Gulbenkoglou, H., Di Marco, M., Young, S., and Hudson, A., (2005). The anger management project: a group intervention for anger in people with physical and multiple disabilities. *Journal of Intellectual and Developmental Disability*. 30(2), 86-96.
- Hariri, A. G. (2009). Psikiyatrideki şiddet hakkında herşey: bir gözden geçirme. *Rutland House Counselling & Psychotherapy Journal*, 3(1-2), 21-31.
- Hudin, N., Glavaš, D., and Pandžić, M. (2020). Contact sports as a sport of more aggressive athletes?: Aggressiveness and other psychological characteristics of youth athletes involved in contact and non-contact sports. *TIMS. Acta*. 14. 5-16.
- Hür, G., ve Çınar, N. (2021). Özel gereksinimi olan çocuklar ve tamamlayıcı beslenme. *Ordu Üniversitesi Hemşirelik Çalışmaları Dergisi*, 4(2), 287-295.
- Işık, M., Kılıç, İ., ve Aksoy, K.(2017). İşitme engelli sporcuların saldırganlık düzeyleri: Bireysel ve takım sporu üzerine bir karşılaştırma. *Journal of Human Sciences*, 14(4), 3221-3229.
- Irawan, R. (2014). *Sport violence on the field and off the field*. Doctoral dissertation, Tesis de pregrado. Universidad de Negeri Padang, Indonesia.
- Kaplan, Y., ve Çetinkaya, G. (2014). Spor yoluyla toplumsallaşma-yeniden toplumsallaşma süreci. *International Journal of Science Culture and Sport* 2, 120-125.
- Karataş Z., ve Gökçakan Z. (2009). Psikodrama teknikleri kullanılarak yapılan grup uygulamalarının ergenlerde saldırganlığı azaltmadaki etkisinin incelenmesi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 20(4), 357-366.
- Kavussanu, M., and Boardley, I. D. (2009). The prosocial and antisocial behavior in sport scale. *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 31, 97-117.
- Kaya, S., Özel, A., ve Yiğit, R. (2020). Özel gereksinimleri bulunan bir çocuğun durumunun kardeşlerine olan etkisi. *Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 1(2), 81-90.
- Kızmaz, Z. (2006). Şiddetin sosyo-kültürel kaynakları üzerine sosyolojik bir yaklaşım, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(2), 247-267.

- Kırcaali-İftar, G. (1998). Özel gereksinimli bireyler ve özel eğitim. *Özel eğitim içinde*, 1-13.
- Klimczak, J., Podstawski, R., and Dobosz, D. (2014). The association of sport and violence, aggression and aggressiveness – prospects for education about non-aggression and reduction of aggressiveness introduction. *Archives of Budo*, 10(1), 273-286.
- Kocacık, F. (2001). Şiddet olgusu üzerine. *Ç.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2 (1), 1-7.
- Koparan, Ş. (2003). Özel ihtiyaçları olan çocuklarda spor. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 153-160.
- Köknel, Ö. (2000). *Bireysel ve toplumsal şiddet*. Altın Kitaplar Yayınevi. İstanbul.
- Krishnaveni, K., and Shahin, A. (2014). Aggression and its influence on sports performance. *International Journal of Physical Education, Sports and Health*, 1(2), 29-32
- Kurtyılmaz, Y. (2005). *Öğretmen adaylarının saldırganlık düzeyleri ile akademik başarıları, iletişim ve problem çözme becerileri arasındaki ilişkiler: Anadolu Üniversitesi ve Osmangazi Üniversitesi öğrencileri üzerine bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Eskişehir.
- Marwat, M. K., Nizami, R., Ismatullah N. M., Latif, A., Iqbal Y., Mehmood, K., and Saman, S. (2022). Aggression And Violence In Sports, Its Effects On Sports Performance. *Journal of Positive School Psychology*, 6(9), 4961-4969.
- Maxwell, J. P., & Moores, E. (2007). The development of a short scale measuring aggressiveness and anger in competitive athletes. *Psychology of Sport and Exercise*, 8(2), 179-193.
- Mil, H. İ., ve Şanlı, S. (2015). Sporda şiddet ve medya etkisi: Bir Maçın Analizi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(55), 231-247.
- Mutza M., and Jürgen B. (2009). The role of sports for violence prevention: sport club participation and violent behavior among adolescent. *International Journal of Sport Policy*, 1(3), 305-321.
- Öğretir-Özçelik, A. D. (2017). Aggression theories revisited: Lorenz's Neoinstinctivism, Wison's socio-biology and skinner's behavioral theories. *Journal of Asian Scientific Research*, 7(2), 38-45.
- Pipe, A. L. (1993). Sport, science, and society: Ethics in sports medicine. *American Journal of Sports Medicine*, 21, 880-900.
- Rose, J., and Gerson, F. D. (2009). Assessing anger in people with intellectual disabilities. *Journal of Intellectual and Developmental Disabilities*, 34, 116–122.
- Rose, J., and West, C. (1999). Assessment of anger in people with intellectual disabilities. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 12(3), 211–224.
- Sekot, A. (2009). Violence in sports. *European Journal for Sport and Society*, 6 (1), 37-49.

- Tenenbaum, G., Stewart, E., Singer, R., and Duda, J. (1997). Aggression and Violence in Sport: An ISSP Position Stand. *The Journal of sports medicine and physical fitness*. 37, 146-150.
- Thirer, J. (1993). *Aggression*. In R.N. Singer, M. Murphey, & L.K. Tennant (Eds.), *Handbook of research on sport psychology* (pp. 365-378). New York: Macmillan
- Türkmen, M., ve Varol, S. (2015). Beden eğitimi ve spor dersinin ortaokul öğrencileri üzerinde sportmenlik davranışı oluşturma etkisinin belirlenmesi: (Bartın il örneği). *International Journal of Contemporary Educational Studies (IntJCES)*, 1, 42-64.
- Yavuz, S. (2019). *Bedensel engelli sporcuların psikolojik sağlık ve bilişsel esneklik düzeylerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aksaray.
- Yavuzer, N. (2013). İnsanın saldırgan ve yıkıcı doğasını anlamak. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimleri Dergisi*, 12(23), 43-57.
- Yılmaz, A., ve Yetim, G. (2019). *Spor bilimleri alanında yeni yaklaşımlar, Türkiye'de Spor Bilimleri Alanında Özel Gereksinimi Olan Bireylere Yönelik Yapılan Çalışmaların İncelenmesi*. Ankara: Gece Akademi.
- Yücel, A. S., Atalay, A., ve Gürkan, A. (2015). Sporda Şiddet ve Saldırganlığı Etkileyen Unsurlar. *Uluslararası Hakemli Psikiyatri ve Psikoloji Araştırmaları Dergisi*, 2 (2), 69-90.
- Ziyagil, M. A., Bilir, P., Çekin, R., ve Temur, C. S. (2014). Türkiye’de Sporda Saldırganlık, Şiddet ve Çözüm Önerileri. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 7 (1), 1-14.

EKLER

Ek. 1. Anket Envanteri

Değerli katılımcı Ondokuz Mayıs Üniversitesi / Lisansüstü Eğitim Enstitüsü / Beden Eğitim ve Spor Anabilim Dalı Yüksek Lisans programı kapsamında Özel gereksinimli sporcuların saldırganlık düzeylerinin incelenmesi başlıklı tez çalışması için anket uygulaması planlanmıştır. Çalışmada ilk olarak, 10 sorudan oluşan demografik bilgi formu daha sonra ise Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği uygulanacaktır. Gönüllü olarak katıldığınız bu çalışmada vereceğiniz cevapların, samimi duygularınızı yansıtıyor olması, araştırmanın güvenilirliği açısından önemlidir. Anketimize yapacağınız katkılardan dolayı teşekkür eder, yaşantınızda ve spor hayatınızda başarılar dilerim.

Behzat BAYRAM

Demografik Bilgiler

1. Cinsiyetiniz: () Kadın, () Erkek
2. Yaşınız: _____
3. Branşınız: _____
4. Sporla ilgilenme yılınız: () 1 yıl ve altında, () 1-3 yıl, () 3-5 yıl, () 5 yıl ve üzeri
5. Kardeş sayısı: () Tek çocuk, () 2-3 arası, () 4 ve üzeri
6. Eğitim durumu: İlkokul (), Ortaokul (), Lise (), Üniversite (), Lisansüstü ()
7. Anne mesleği: () Ev hanımı, () Memur, () Özel sektör çalışan, () İşyeri sahibi
8. Baba mesleği: () Serbest, () Memur, () Özel sektör çalışan, () İşyeri sahibi
9. Anne eğitimi: () İlkokul ve altında, () Lise, () Ön lisans, () Üniversite, () Lisansüstü
10. Baba eğitimi: () İlkokul ve altında, () Lise, () Ön lisans, () Üniversite, () Lisansüstü
11. Ailede başka spor yapan var mı? :() Hayır, () Evet
12. Daha önce saldırganlık ile ilgili bir olay/öykü/tedavi benzeri durum oldu mu?
() Hayır, () Evet

Ek. 2. Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği

	Lütfen aşağıdaki ifadelere katılma derecenize göre 1=Kesinlikle Katılmıyorum ve 5=Kesinlikle katılıyorum arasında değerler vererek değerlendiriniz.	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1	Müsabaka sırasında dezavantajlı duruma düşersem hırçınlaşıyorum.					
2	Müsabakayı kaybediyorsam rakibime karşı sertleşirim.					
3	Sayı kaybettiğim zaman çılgına dönerim.					
4	Müsabaka sırasında hayal kırıklığına uğradığımda öfkelenirim.					
5	Müsabaka esnasında sinirlerimi kontrol etmekte zorlanırım.					
6	Hakemlerin hataları beni kızdırır.					
7	Rakibe karşı sergilenen şiddet içeren davranışlar kabul edilebilir.					
8	Avantaj sağlamak için kural dışı fiziksel güç kullanmak kabul edilebilir.					
9	Rakiplerimin konsantrasyonunu bozmak için onlarla alay ederim.					
10	Rakibime karşı avantaj sağlamak için aşırı güç kullanırım.					
11	Rakiplerimin dikkatini dağıtmak için onlara sözlü hakaretlerde bulunurum.					
12	Rakipler bir dereceye kadar kötü davranışı kabul eder.					

Ek. 3. Etik Kurul İzni

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ARAŞTIRMALARI ETİK KURUL KARARLARI

KARAR TARİHİ	TOPLANTI SAYISI	KARAR SAYISI
26.08.2022	7	2022-726

KARAR NO: 2022-726
Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü öğrencisi Behzat BAYRAM ile Dr. Öğr. Üyesi İzzet İSLAMOĞLU 'nun danışmanı olduğu "Özel Gereksinimli Sporcuların Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi" isimli yüksek lisans tezine ilişkin anket ve ölçek çalışmalarını içeren 73589 sayılı dilekçesi okunarak görüşüldü.

Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü öğrencisi Behzat BAYRAM ile Dr. Öğr. Üyesi İzzet İSLAMOĞLU 'nun danışmanı olduğu "Özel Gereksinimli Sporcuların Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi" isimli yüksek lisans tezine ilişkin anket ve ölçek çalışmalarının kabulüne oy birliği ile karar verildi.

ÖZ GEÇMİŞ

Behzat Bayram Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi Yaşar Doğu Spor Bilimleri Fakültesinde “Spor Yöneticiliği” alanında lisans eğitimine başladı. Aynı üniversitede çift anadal yaparak “Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği” programı da olmak üzere iki bölümden “Onur Öğrencisi” olarak mezun oldu. İlkokul yıllarında başladığı Taekwondo branşında İstanbul şampiyonlukları ve Türkiye dereceleri elde etti. Yerel ve ulusal birçok başarının ardından 2009 Avrupa Ümitler Şampiyonası Milli takım seçmeleri sonrası yaşadığı sakatlık sebebiyle aktif spor hayatını sonlandırıp lisan eğitimine devam etti. Akademik olarak “Sporda Fanatiklik” ve “Özel Gereksinimli Sporcularda Saldırganlık” üzerine iki farklı konuda ulusal ve uluslararası yayını bulunmaktadır. Öğrenim hayatına devam ederken özel sektörde de çeşitli kurumlarda spor alanında iş hayatına sürdürdü. 2015 yılında Eyüp Sultan Belediyesi Gençlik ve Spor Müdürlüğü’nde çalışarak deneyim kazandıktan sonra 2016 yılında İstanbul Büyükşehir Belediyesi iştiraki olan Spor İstanbul’da (İstanbul Spor Etkinlikleri ve İşletmeciliği A.Ş.) kariyerine devam etme kararı aldı. Spor organizasyonları ve sporda gönüllülük alanında çalışmalar yürütmekle birlikte ulusal ve uluslararası birçok etkinlikte görev almaktadır. Uluslararası Atletizm Federasyonları Birliği (IAAF) tarafından “Gold Label” kategorisine alınan ve dünyada kıtalar arası koşulan tek maraton olan İstanbul Maratonu’nda her sene koordinasyon ve etkinlik alanı sorumluluğu gibi görevler üstlenmektedir. İstanbul merkezli iki farklı amatör spor kulübünün yönetim kurulunda yer almakla beraber sosyal sorumluluk alanında da gençlere yönelik sportif çalışmalar yürütmektedir. Hali hazırda Türkiye Taekwondo Federasyonu yönetim kurulu görevine devam etmektedir. Evli ve 2 çocuk babasıdır. (31.07.2023).

İletişim Bilgileri

ORCID ID : 0009-0002-5689-9070

Yayınlar:

1. Ertem, G., Ünver, Ş., İslamoğlu, İ., Bayram, B. Galatasaray ve Fenerbahçe Spor Kulübü Taraftarlarının Fanatikliğe Ait Tutumlarının Belirlenmesi. 8. Ulusal Spor Bilimleri Öğrenci Kongresi, 2015.